

4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi 4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

 Açık Erişim | Open Access

Dijital Okuryazarlık Araştırmalarında Yaşlılığın Yeri: Türkçe ve Yabancı Alanyazın Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

The Place of Ageing in Digital Literacy Research: A Comparative Review of Turkish and Foreign Literature

Çağatay Karaöz¹ & Nilnur Tandaçgüneş Kahraman²

¹ İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İstanbul, Türkiye

² İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Reklam Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Öz

Toplumsal yaşamın her alanını kuşatan dijital platformlar, özellikle küresel dünyanın karşılaştığı en büyük sorunlardan biri olan COVID-19 pandemisinin ardından, gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu dönüşümün hızı, pek çok toplumsal sorunsalı da anlama gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Toplumun bütün demografik gruplarını ilgilendiren beslenme, sağlık, finans gibi alanlardaki deneyimlerin de dijital platformlarla bütünleşmesi bireylerin kaçınılmaz olarak söz konusu platformlarda varlık göstermesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda, dijital okuryazarlık, birey olarak bu ortamlarda farkındalık içerisinde yer almanın tek çözümü olarak görülmektedir. Dijital okuryazarlık söz konusu olduğunda kamu siyasalarından, akademik ortamlara dek geniş bir alanda, çocuk ve gençler öncelik haline gelmiş; yaşlı bireyler ise ikincil planda kalmıştır. Oysaki yaşlılık dönemindeki bireyler açısından dijital ortamlar en az çocuk ve gençler kadar önem arz etmektedir. Dahası dijital okuryazar olmak günümüzde temel insan haklarından biri haline gelmiş durumdadır. Bu çerçevede, çalışmamızda 2019-2024 yılları arasında dijital okuryazarlık hakkında yapılan türkçe ve yabancı akademik çalışmalar “sistemik alanyazın taraması” yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma ile dijital okuryazarlık alanında gerek türkçe gerekse de yabancı alanyazınında öğrenci ve öğretmenlere yönelik araştırmaların ağırlıklı olduğu, yaşlılık söz konusu olduğunda ise türkçe alanyazının yabancı alanyazınının gerisinde kaldığı görülmüştür. Dolayısıyla, dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisini ortaya koyacak çok daha fazla sayıda araştırma yapılması gerektiği, özellikle türkçe alanyazınında yapılacak olan araştırmaların, yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık düzeylerini yükseltmeye yönelik olması gerektiğine yönelik dikkat çeken bulgular ortaya konmuştur.

Abstract

Digital mediated platforms that encompass every aspect of social life have become an indispensable part of everyday life, especially after the COVID-19 pandemic. The speed of this transformation has also revealed the need to understand many social problems. The integration of life in areas such as nutrition, health and finance, which concern all demographic groups of the society, into digital platforms has inevitably led to the necessity for individuals to be present in these channels. Digital literacy, provides solutions to take part in these environments with awareness as an individual. With regard to digital literacy, children and young people have been prioritised in various fields from public policies to academic environments, while older individuals have remained in the secondary plan. However, digital environments are at least as important for older individuals as for children and young people. In this context, in our study, Turkish and foreign academic studies on digital literacy between 2019 and 2024 were analysed using the “systematic literature review” method. The study revealed that in both Turkish and foreign literature in the field of digital literacy, research on students and teachers is predominant, while Turkish literature lags behind foreign literature regarding ageing. In this context, it was found that more research should be

Atıf | Citation: Karaöz, Ç. & Tandaçgüneş Kahraman, N. (2025). Dijital okuryazarlık araştırmalarında yaşlılığın yeri: Türkçe ve yabancı slanyazın üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. 4. BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi-4. BOYUT Journal of Media and Cultural Studies, (26), 51-86. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2025.1649074>

 This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

 2025. Karaöz, Ç. & Tandaçgüneş Kahraman, N.

 Sorumlu Yazar | Corresponding author: Çağatay Karaöz cagataykaraoz@gmail.com

conducted to reveal the relationship between digital literacy and ageing, and that the researches to be conducted especially in the Turkish literature should be aimed at increasing the digital literacy levels of elderly individuals.

Anahtar Kelimeler Karşılaştırmalı Çözümleme · Okuryazarlık · Dijital Okuryazarlık · Yaşlılık · Sistematik Alanyazın Taraması

Keywords Comparative Analysis · Literacy · Digital Literacy · Elder People · Systematic Literature Review

Extended Summary

One of the most important turning points in human history is undoubtedly the invention of the Internet. Because of its widespread use globally, especially since the 1990s, it has completely transformed the society we live in today. As a matter of fact, it is possible to see this situation from the data. According to Statista (2024), as of October 2024, there are 5.52 billion internet users worldwide, which corresponds to 67.5% of the global population. Of this total, 5.22 billion or 63.8% of the world population are social media users. According to datereportal (2024), internet users spend an average of 6 hours and 36 minutes worldwide. All this is also reflected in the economy, and as of 2024, the total amount spent on digital transformation has reached 2.5 trillion dollars (Statista, 2024). All these data and our daily life experiences show that internet-mediated digital platforms have inevitably gained a place in the lives of each of us.

In this context, being a conscious user in environments that contain various opportunities and threats is directly related to digital literacy. In this new ecosystem shaped by the digital age, individuals should be aware of their fundamental rights and freedoms, use the new digital world and the platforms that have emerged with this world effectively in order to protect and use them, be aware of the opportunities and risks here, exhibit ethical behaviour, and have the skills to ensure that they exist in these environments not only as consumers but also as producers. All these requirements are related to the concept of digital literacy (Sağiroğlu et al., 2020). Digital literacy requires knowing when and how to use digital tools. Having the knowledge of using tools that can produce content in areas such as social media networks, blogs, etc, which entered our lives with Web 2.0, is also included in digital literacy (Hague & Payton, 2010). As a matter of fact, many countries are aware of the importance of digital literacy and have developed curricula that aim to create a certain awareness from an early age through education. In our country, in 2006, the Primary Education Elective Media Literacy Course Curriculum for digital literacy, which requires a combination of many different skill sets, was approved by the Board of Education and entered the curriculum of the Ministry of National Education. Since the 2007-2008 academic year, it has been taught as an elective course in grades 6, 7, and 8 of primary education. In addition, RTÜK has prepared various handbooks to raise the awareness of adults and children about the media (Koçak, 2019).

With the media literacy course, children are basically introduced to media tools, learn how to distinguish between the real and the unreal, and gain knowledge about the accuracy of the messages conveyed by these tools (Tanrikulu, 2019). The course also teaches students how to use all media tools correctly. Similar programs are seen in countries such as the United States, the United Kingdom, Canada and New Zealand. The ageing process, which includes extremely different components and should be examined from a multidisciplinary perspective, refers to a period of inevitable transformations in all areas of individuals' biological, social, economic, etc. lives. Undoubtedly, considering the possibilities it has, digital environments contain many opportunities for elderly individuals to spend their ageing processes in a better way. However, as mentioned above, digital literacy training is generally provided for children and young people. There are also various stereotypes about older people in the global age.

A systematic literature review method was used in our research. Given the current expansion in the quantity and content of academic studies, a comprehensive review of the literature is necessary. It is well known that a systematic literature review is an effective research technique to examine previous studies and summarise findings in a methodical, transparent and reproducible way (Yıldız, 2022). In this context, Turkish and foreign academic studies conducted between 2019 and 2024 were analysed. As a result of the analysis, it was seen that both Turkish and foreign literature in the field of digital literacy is dominated by research on students and teachers, and when it comes to old age, Turkish literature lags behind foreign literature. In this context, it was also revealed that much more research should be conducted to reveal the relationship between digital literacy and ageing, and especially the research to be conducted in the Turkish literature should be aimed at increasing the digital literacy levels of elderly individuals.

Giriş

Dijital okuryazarlık, küreselleşen günümüz dünyasında her birimizin gündelik pratiklerinden; toplumsal, ekinel, simgesel ve iktisadi sermaye düzeylerine dek yaşamımızı doğrudan etkileyen bir kavram haline gelmiştir. Dijital okuryazarlığa ilişkin türkçe ve yabancı alanyazın incelendiğinde ağırlıklı olarak çocuk ve gençlerin araştırma öznesi olduğu görülmektedir. Oysa her geçen gün giderek yaşlanan küresel dünyada, yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık bağlamındaki deneyim ve bilgi düzeylerine yönelik artan sayıda araştırmaya gereksinim duyulduğu kuşku götürmemektedir.

Günümüz dünyasını biçimlendiren İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu dünyadır. ABD ve SSCB'nin başını çektiği bu süreç yalnızca düşünsel bir yarışla kısıtlı kalmamış; reklam, kimya, tıp, iletişim teknolojileri vb. birçok alanda devasa dönüşümlerin önünü açmıştır. Bu dönüşümler toplum bilimcilerin "bilgi toplumu" adını verdikleri ve üretimin ana öznesinin bilgi olduğu yeni bir toplumsal sürece girildiğini ifade eden birçok kuramın doğuşuna yol açmıştır. Asıl kırılma noktası 1991'de SSCB'nin çöküşüdür. Bu yeni dönemde tek kutuplu dünyanın lideri haline gelen ABD ve siyasal anlamda aynı safta yer alan Avrupalı devletler Neo-liberalizm olarak adlandırılan yeni dünya görüşünün baskın uygulayıcıları olarak söz konusu görüşün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu görüş, serbest girişimi ve bireyciliği öne çıkaran; zaman ve mekân kısıtlamalarını ortadan kaldıran, yerleşik birtakım ahlâkî ve gündelik yaşam deneyimlerini yerinden eden yeni bir döneme de girildiğinin habercisidir. Bu süreçte hızını hiç kaybetmeden süregelen bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda internet her birimizin yaşamımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İnternet, küreselleşme sürecinin ana aktörlerinden biri olmuş ve başlangıçta yalnızca askerî ve iktisadi alanlardaki kullanımının çok ötesine geçerek özellikle sosyal medya platformları aracılığıyla milyarlarca insanın yaşamını kuşatmıştır. Bu yönüyle kitle iletişimin ana aktörüne dönüşürken egemen sermayenin düşüncesünün ana aktarıcısı olarak küresel çapta bir etkiye sahip olmuştur. Bu toplumsal dönüşümden payını alan bireysel kullanıcının dijitalleşen yaşamı deneyimleme sürecinde; dijital gözetim, dijital ayak izi, mahremiyet sorunsalı, güvenlik ihlâli ve kişisel verilerin izinsiz kullanımı gibi bireysel olarak karşılaşılabileceği gizil (potansiyel) tehditler de ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda internet kullanıcılarının deneyimleri, çeşitli boyutları ile incelenmesi gereken güncel bir sorunsal halini almıştır. Bu sorular beraberinde "dijital okuryazarlık" kavramının doğmasına zemin hazırlamıştır. 1990'lı yıllarda interneti yalnızca erişim ve sahip olma ölçütleri üzerinden okuyan bu kavram; ilerleyen süreçte beraber internetin giderek artan etkisinin sonucuyla iktisadi, toplumsal, ekinel, toplumsal, siyasal vb... birçok ölçütün değerlendirmeye alındığı ve bu bağlamda çokdisiplinli bir yaklaşımla incelenmesi gereken bir kavram halini almıştır.

Akademik araştırmalar ve bu araştırmaların ortaya koymuş olduğu sonuçlar hiç kuşkusuz yaygın bir etkiye sahiptir. Bu araştırmaların sonuçları birtakım siyasa önerileri ortaya koymakta ve dahası buradaki çıktılar gündelik yaşamımızı farklı boyutlarda biçimlendirecek etkileme gücüne sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, bu kadar kapsamlı bir sorunun ana teması olan dijital okuryazarlık alanında yapılan akademik çalışmaların araştırma öznelerini ortaya koyarak dijital okuryazarlık bağlamında yaşlı bireylerin bilgi düzeyleri ve deneyimlerinin ne düzeyde incelenmiş olduğunu belirleyerek gizil araştırma konularının neler olabileceğine ilişkin bir ön görüde bulunmaktır. Bu amaç kapsamında türkçe ve yabancı alanyazında belirlenen ölçütler çerçevesinde 2019-2024 yılları arasında yapılmış olan 273 akademik çalışmanın karşılaştırmalı çözümlenmesi sistematik alanyazın taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Sistematik alanyazın taraması çalışmalarının çeşitli bilimsel alanlara önemli ölçüde katkıda bulunduğu bilinmektedir. Her şeyden önce, SAT'lar herhangi bir olgunun değerlendirilmesinde bireysel çalışmalar yerine kitlesel çalışmaları birleştirdikleri için kanıta dayalı karar vermeyi özendirmektedir. Bu bağlamda gerek Türkiye gerekse de dünyadaki akademik çalışmalarda önemli oranda ilgi çeken dijital okuryazarlık kavramı önce Türkiye daha sonra ise

Dünya genelinde yapılmış akademik çalışmalar aracılığıyla incelenmiş; yapılan çalışmalar konu başlıkları ve araştırmaya konu edilen örneklem dağılımları bağlamında çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları, dijital okuryazarlık çalışmalarında yaşlı bireylere yönelik araştırmaların sayısının ve çeşitliliğinin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma, türkçe alanyazınındaki kaynakçalı çalışmaların eksikliğinden yola çıkılarak yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık deneyimlerine ilişkin bir farkındalık oluşturmalarının ötesinde türkçe ve yabancı alanyazınlarının karşılaştırmalı çözümlenmesiyle, güncel alanyazınına ilişkin puçlarını ortaya koyması açısından akademik alanyazına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Tarihsel Süreçte Okuryazarlık Kavramının Gelişimi

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası, bugün içinde yaşamış olduğumuz küresel toplumun temelleri atılmaya başlanmış; değişim ve gelişmelerin hızı ivmelenerek artmıştır. Bu değişim süreci birçok farklı alanda çalışan toplum bilimcilerin de dikkatini çekmiş ve yaşanan iktisadi ve siyasal dönüşüm çeşitli kuramlar aracılığıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu döneme damgasını vuran isimlerden başlıcaları; Daniel Bell (tekno-belirlenimcilik), Peter Drucker (iktisat), Yoneji Masuda (toplumbilim) ve Alvin Toffler (gelecekçilik) olarak sayılabilir (Karaöz & Tandoğmuş Kahraman, 2020). Dönüşümün temeline bilgisayarları koyan Bell, bu teknolojik gelişmeye koşut bilginin toplumların temel üretim maddesi haline geldiğini öne sürmüştür. Aynı dönemde bilgi temelli çalışan nüfustaki yoğun artışı gösteren veriler, Bell'in post endüstriyel toplum kuramının temel dayanak noktası olmuştur (Kumar, 1995; Bozkurt, 2014).

Bir diğer isim Peter Drucker'a göre ise artan refah düzeyleri nedeniyle, sınıflar arasındaki tüketim düzeyi neredeyse eşit düzeydedir. Bu bağlamda artık proletarya ve burjuvazi temelli bir sınıf çatışmasından söz edilmesi olanaklı değildir. Ayrıca gelişen teknolojik olanaklar ile bilgi, yeni dönemde üretimin tek etkeni haline almıştır. Feodal dönemde toprak, Sanayi Devrimi döneminde hammadde ve fabrikalar iken yeni dönemde bilgi, üretimin tek etkenine dönüşmüştür. Drucker, bu dönemi "kapitalist-ötesi toplum" olarak ifade etmiştir (Drucker, 1993). Y. Masuda (1981: 29-49) yaşanan teknolojik gelişmelerin, yeni bir toplumsal süreci de beraberinde getirdiğini; bu dönüşümün ana aktörünün ise bilgisayar teknolojisi olduğunu öne sürmüştür. Bu gelişme ile bilginin niceliği ve miktarında da önemli düzeylerde artış yaşanmış ve bu durumun "bilgi toplumu"nu ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Toffler (2008) ise Üçüncü Dalga ifadesi ile bu yeni dönemi tanımlamıştır. Değişimin birinci dalgasını tarımsal devrim; ikinci dalgasını ise endüstri devriminin oluşturduğunu öne süren Toffler, içinde yaşadığımız toplumun üçüncü dalgaya ev sahipliği yaptığını ifade etmektedir. Toffler, bilginin hammadde olduğu bu yeni dönemde bilgisayarların, beyin gücümüzü arttırdığını ve böylece çok hızlı değişim ve dönüşümün gerçekleştiğini öne sürmüştür.

Bu kuramların temelinde, özellikle 1950li yıllarda ABD'de başlayıp 1960'larda Avrupa'ya ve ardından tüm dünyaya farklı katmanlarda yayılan toplumsal dönüşümleri açıklama çabası yatmaktadır. Bütün bu süreçleri içerisinde barındıran ve etkilerini günümüzde de hissedilen toplumsal süreci daha geniş bir temelde inceleyen Manuel Castells'in Ağ toplumu kuramı, bilgi toplumundan ağ toplumuna geçişini kuramsal olarak çerçevelemektedir. Ona göre yaşanan dönüşümlerden ilki, enformasyon ve iletişim teknolojileri alanındadır. İkincisi ise, siyasal kürelerdeki dönüşüm ile sermayeciliğin güçlenip, toplumculuğun güç yitirmesi ve bir süre sonra tamamen ortadan kalkmasıdır. Bu durum dünya genelinde tek bir siyasal düşüngenin egemenliğine yol açmıştır. Sonuncu etken ise çevrecilik, feminizm, cinsel yönelim gibi toplumsal duyarlılıklarla toplumsal siyasalarda değişimi zorunlu kılan ve geniş kesimlere etkisini yaymış olan toplumsal hareketlerdir (Van Dijk, 1999).

Bilgi ve ağ toplumu kuramları, değişen dünyaya ilişkin önemli ipuçları sunmaktadır. Fail - yapı ilişkileri üzerinden ele alındığında birçok kavramın da dönüştüğünü göstermektedir. Bu dönüşümün ana aktörlerinden olan ve günümüz toplumsal yaşamını önemli oranda biçimlendiren dijitalleşmenin ilişkili olduğu temalar çeşitlilik göstermektedir. Toplumsal dönüşümün merkezinde yer alan okuryazarlık kavramına temelleri

dayanan dijital okuryazarlık kavramı da bunlardan biri olarak güncelliğini korumaktadır. Kavramın tarihsel süreç içerisinde geçirmiş olduğu değişim ve dönüşümleri incelemek ilişkili olduğu güncel sorunsalların anlaşılması açısından yararlı olacaktır.

Kavramsal olarak Okuryazarlıktan Dijital Okuryazarlığa Geçiş

Geleneksel tanımı ile okuryazarlık, görsel semboller aracılığıyla iletişim sağlayabilme becerisidir. Bu noktada okuryazarlık, çeşitli sembol ve/veya ifadelerin anlaşılması ve bunların bir araya geldikleri durumda ifade ettikleri anlamların farkındalığında olma becerisidir. Bu beceri toplumsal yaşamın da önemli bir parçasıdır. Nitekim okur yazar olan bireyler, nerede olursa olsun, okuma-yazma eyleminde bulunarak sosyal ilişkiler ağına dahil olabilmektedir. Bu yönüyle, toplumsallaşma süreçlerinin önemli bir parçası olan bu kavram aynı zamanda dinamik bir alan olarak, bireyin etkisiyle dönüşüme açıktır (Gül, 2007). Okuryazarlık, gündelik yaşamda bir bireyin okuma-yazma bilmesi şeklinde anlaşılabilir da aslında gündelik yaşamda karşı karşıya kalınan sorunları çözerek toplumsal yaşama katılım sağlamanın yanı sıra toplumsal yaşamın akışına da yön verebilme gücü sağlayan daha kapsamlı bir beceriyi ifade etmektedir (Yılmaz, 1989).

Uluslararası düzeyde okuryazarlığa olan ilginin başlangıç noktası UNESCO tarafından 1951’de *Eğitim İstatistiklerini Normalleştirmekle Görevli Uzmanlar Komitesi* tarafından yapılmış olan tanımlamadır. Buna göre okuryazar, “günlük hayatı ile ilgili basit ve kısa bir cümleyi anlayarak okuyup yazabilen kişi” olarak açıklanmıştır (Güneş, 2000). Bu tanım her ne kadar okuryazarlığa ilişkin temel düzey becerileri ve geleneksel bir yaklaşımı yansıtmış olsa da küresel düzeyde okuryazarlığın dikkat kazanması açısından önemlidir. Okuryazarlık kavramının alanyazında ilgi çekici bir tema olması dünya genelinde giderek artan okuryazarlık oranları ile doğrusal bir ilişki içindedir. Nitekim Dünya Bankası (2022) verilerine bakıldığında 15 yaş ve üzerindeki bireylerin okuryazar olma oranları dünya genelinde 1820’de yalnızca %12 iken bu sayı 1950 yılına gelindiğinde %40’a kadar yükselmiştir. 1950’li yılların okuryazarlık açısından bir önemi de, bu tarihten itibaren okuryazarlık grafiğinin düzenli olarak doğrusal bir artış göstermesidir.

1960’lı yıllara geldiğimizde ise özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni dönemin ilk tohumlarının atıldığı görülmektedir. Bu döneme dekolonizasyon süreci damgasını vurmuştur. 1960’lar boyunca Birleşik Krallık, ABD’ye siyasal ve iktisadi alanlar başta olmak üzere giderek artan bir bağımlılık sürecine girmiş ve bunun sonucunda uzun yıllardır sürdürdüğü dünya egemenliği bayrağını ABD’ye teslim etmeye başlamıştır (Springhall, 2001). 1960’lar boyunca onlarca ülke bağımsızlığını ilân ederken toplumsal dönüşümden payını almış ve bunun bir sonucu olarak okuma-yazma bilmeyen bireylerin çoğunlukta olduğu ülkelerde siyasal, toplumsal, iktisadi vb. birçok alanda çeşitli kalkınma hareketleri başlamıştır. Bu süreç ile beraber okuryazarlık kavramına ilişkin ilk dönüşüm 1965’de *fonksiyonel (işlevsel) okuryazarlık* kavramının ortaya çıkması ile yaşanmıştır. UNESCO (2021) fonksiyonel (işlevsel) okuryazarlığı, bireyin içinde bulunduğu toplumun günlük ve ekinel faaliyetlerini yerine getirebilen ve buna ek olarak içinde bulunduğu toplumun gelişmesine destek sağlama noktasında okuma, yazma ve hesap yapma yeteneklerine atıfta bulunacak biçimde genişletmiştir.

Bu tanımlama ile beraber okuryazarlık ifadesi; bireylerin yalnızca çeşitli sembol ve işaretleri anlamının ötesinde, ekin birer özne olarak, içinde yaşadıkları topluma doğrudan katkı sunacak ve bunun için gerekli donanımın erişimine sahipliği olan tanımına doğru anlamsal bir genişleme yaşamıştır. Yeni tanımlama ile beraber okuma-yazma bilmek ve okuryazar olmak arasındaki önemli farkın altı çizilmiştir. Bu farklılığı Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010) şu şekilde özetlemektedir:

1. Okuma-yazma abc olarak adlandırılan düzenekteki yazaçlarının ve simgelerin düzgülerini çözümlemek iken; okuryazarlığın temelinde anlamlandırma yatmaktadır. Böylece okuryazarlık sürekli olarak yenilenen anlamlar kümesidir.

2. Bir kategori olan okuma-yazmanın aksine, okuryazarlık bir yeteneğe atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda okuma-yazma sabit iken okuryazarlık değişken bir süreci ifade etmektedir.
3. Sabit bir tanıma sahip olan okuma-yazma kavramının aksine, okuryazar olan birey değişen küresel koşullara bağlı olarak kendisini sürekli değiştirmekte ve geliştirmektedir. Bu bağlamda dijital okuryazarlık, sağlık okuryazarlığı, finansal okuryazarlık gibi çeşitli okuryazarlık türleri tartışılmaktadır. Öyle ki okuryazar olan birey bu tartışmaları takip ederek, ilgili okuryazarlık alanında kendisini güncel tutmalıdır.

Bu dönem ile beraber okuryazarlık kavramına W. Ong, J. Goody gibi araştırmacılar tarafından epistemolojik anlamlar yüklenmeye başlanmıştır (Aşıcı, 2009: 12). Lankshear (1999) bu dönemde okuryazarlık ile ilgili geliştirilmiş olan epistemolojik yaklaşımlarda öne çıkan unsurlar olarak şunları sıralamıştır:

1. Okuryazarlık, soyut bir kavram olmaktan sıyrılmış, somut bir kavram olarak ele alınmaya başlanmıştır.
2. Analitik düşünce süreçlerinin merkezinde yer almaya başlayan okuryazarlık kavramı, düşüncelerin nesnel bir düzlemde ele alınmasına yardımcı olmaktadır.
3. Okuryazarlık, dilin varlığını geliştirmesinin yanı sıra düşüncüyü de yeniden biçimlendirme gücüne sahip durumdadır.
4. Okuryazarlık, ekinlerin basit düzeyden ileri gelişim düzeyine erişiminin aracı haline gelmiştir. Bu bağlamda geri kalmış ya da gelişmekte olan toplumların hedefledikleri ileri düzey uygarlık hedefine ulaşmaları noktasındaki anahtar kavramdır.

Böylelikle farklı disiplinlerin üzerine tartıştığı bir kavram haline gelen okuryazarlık, Herkes İçin Eğitim isimli UNESCO tarafından gerçekleştirilen programla beraber “üçüncü düzey” olarak ifade edilen boyuta ulaşmıştır (UNESCO, 2021). *Çokişlevli (multi-fonksiyonel) okuryazarlık* olarak nitelendirilen bu düzeyde, bireyin var olan kapasitesini sonuna kadar geliştirip kullanması amaçlanmaktadır. Tanımın güncel hali, bireyin yaratıcılığı, kendini gerçekleştirme arzusu, değer ve etik anlayışı, karmaşık sorunları anlama ve gerekli durumlarda hangi yolları takip edeceğinin bilincinde olarak bunları çözümleme kapasitesi ve son derece kapsamlı bir dünya görüşüne sahip olma gibi geniş bir yetenek setini içinde barındırır bir hale gelmiştir (Güneş, 2000). Öyle ki birey ayrıca sahip olduğu bu yetenek setini, içinde bulunduğu toplumun ileriye gitmesine yarar sağlayacak biçimde kullanmak durumundadır (Freire, 1991). Çünkü çokişlevli okuryazarlık, bireylerin toplumsal yapı ve ilişkilere kadar uzanan geniş bir çevrede yüksek bir bilince sahip olup bu doğrultuda yaşamlarını sürdürmeleri gerekliliğini hedeflemektedir (Aşıcı, 2009: 13).

Okuryazarlığa ilişkin 1980’lerde başlayan bu köklü anlayış değişikliği özellikle 1990’larda kendisini belirgin hale gelmiştir. 1991’de SSCB’nin dağılması ile beraber ABD liderliğindeki neo-liberal anlayış, yaşam koşullarını hızlıca dönüştürerek yeni gereksinimlerin doğmasına yol açmıştır. Öyle ki neo-liberal sistemin felsefesini oluşturan postmodernizm, meta anlatıları red ederek, parçalı ve dağınık alt sistem ve anlayışların doğmasına eşlik etmiştir. 1990’lı yıllarda yaşanan bu dönüşüm, kavramların bir kez daha ele alınmasına neden olmuştur. Bütüncül tanımlara dayalı meta anlatıların dili parçalanarak çoğulcu bir hal almıştır. Okuryazarlık kavramı da bu süreçte farklı katmanları görünür kılan biçimde yeniden kurgulanmıştır. Okuryazarlık kavramı; teknoloji okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı, finans okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık gibi birçok parçaya bölünüp farklı disiplinlerin çalışma alanının öznesi olarak incelenmeye başlanmıştır.

Bu bağlamda, dijital okuryazarlık teması, internet temelli dijital teknolojilerin küresel bir gerçeklik haline gelmiş olması ile birlikte, bireyin okuryazarlık düzeyinin tanımında; hem teknik aletleri kullanma yeteneklerini hem de okuryazarlık kavramının temellerinde yatan felsefeyi (anamlı ilişkiler kurmak, etik değerler ve eleştirel düşünceye sahip olmak vb...) kapsayıcılığı ile, değerlendirme açısından sağladığı olanaklılıkla

bu çalışmanın araştırma öznesi olarak seçilmiştir (Peng ve Yu, 2022). Nitekim güncel verilere bakıldığında (Statista, 2025) dünyada internet kullanıcı sayısı 5 milyar 560 milyon kişiye ulaşmış durumdadır. Oransal olarak bu sayı dünya nüfusunun %68'ine denk gelmektedir. Ayrıca Datareportal (2025) verilerine bakıldığında bireyler ortalama olarak internette 6 saat 38 dakika zaman geçirmektedirler. Bir diğer önemli nokta ise dünya nüfusunun %70'i akıllı telefona sahiptir ve bu istatistikler geleceğe yönelik incelendiğinde daha fazla artan sayıda bireyin dijital ortamlarda var olacağı görülmektedir.

Dolayısıyla, dijital okuryazarlık, tanımı gereği, bireylerin ilgi duyduğu ve geliştirmek istedikleri özgül okuryazarlık alanları dijital ortamlara erişimle yakından ilişkilidir. Çünkü anlamsal olarak, kavramın felsefesine de içkin, toplumun dönüştürücü "aktörler"i olan bireylerin, kendilerini yetiştirmek, ilgili oldukları alanlarda bilgi ve deneyim kazanmak amacıyla bilgiye erişimleri için en etkili alan olan dijital mecralar ve buralardaki ilişki örüntülerini anlamak açısından önemli bir kapsayıcılığa sahiptir. Bu durumu ortaya koymuş olan Covello (2010), Dijital Okuryazarlık kavramının alt temalarını şu şekilde tanımlamıştır:

Bilgi Okuryazarlığı: Kaynak bulmak, materyali çözümleyip sentezleyebilmek, kaynağın güvenilirliği değerlendirmek ve etik- yasal olarak kullanmak, araştırma sorularını doğru bir biçimde çözümleyebilmek.

Bilgisayar Okuryazarlığı: Bilgisayarların ve bilgisayarlarda bulunan uygulamaların pratik amaçlara yönelik olarak kullanımının bilinmesi.

Medya Okuryazarlığı: Çeşitli formlarda bulunan (yazılı, görsel, işitsel vb.) bilgilere erişme, erişilen bilgileri çözümleyerek değerlendirme ve bunları iletmek de dahil olmak üzere bir dizi iletişim yeterliliğini ifade etmektedir.

İletişim Okuryazarlığı: Bireyler, düşünce ve görüşlerini topluluklarla paylaşmalarına olanak sağlayacak çeşitli araçların kullanımını bilmeli, bu sayede çeşitli gruplarla etkili bir biçimde iletişim kurabilmelidir.

Görsel Okuryazarlık: Resimli ya da grafik görsellerde sunulan bilgileri okumak, yorumlamak ve anlamak; her türden bilgiyi, bilginin iletilmesine yardımcı olacak resimlere, grafiklere ya da formlara dönüştürebilmek; bireylerin gündelik yaşamlarında karşılaştıkları doğal ya da inşa edilmiş nesne/ simgeleri ayırt edebilmesine atıfta bulunan yetenek setini ifade etmektedir.

Teknoloji Okuryazarlığı: Bilgisayar becerileri ve öğrenmeyi, üretkenliği ve performansı artırmak için bireylerin bilgisayarları ve diğer teknolojileri kullanma yeteneklerini ifade etmektedir.

Bu ayırmadan da anlaşıldığı üzere günümüzde okuryazarlığa ilişkin bütün sorunsallar dijital okuryazarlık kavramı ile ilişkilenebilir (Sağiroğlu vd. 2020). İnternetin gelişim aşamaları düşünüldüğünde günümüz dünyasında internet, milyarlarca insanın yaşamının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Tarihsel evrimi düşünüldüğünde 1996-2004 yılları arası Web 1.0, 2004-2016 yılları Web 2.0 ve 2016 sonrası Web 3.0 dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte, tek yönlü hiper metinlerden, çift yönlü iletişimin hâkim olduğu sosyal ağlara ve nihayetinde semantik ağlara geçişin yaşandığı bir toplumsallıkta katılım ve etkileşimin boyutuna yönelik tartışmalar da yerini bağlılıkların tartışıldığı bir zemine bırakmaktadır. Dolayısıyla içeriğin statikliği yerini dinamik ve yapay zekâ destekli içeriklere bırakmaktadır. Zaman ve mekân sınırlılıklarından arınmış internet temelli dijital ortamlarda eğitimden sağlığa; iktisattan boş zaman etkinliklerine değin bireyin bütün toplumsallaşma aşamalarını deneyimleyebildiği bir zaman dilimi yaşanmaktadır (Rudewicz ve Sala, 2021).

Bu nedenle, Web 2.0 teknolojisi ile yaşamımıza giren; etkileşimli sunum araçları (SlideShare, Prezi vd.), sosyal ağlar (TikTok, Youtube, Instagram, Facebook vd.), çevrimiçi depolama ve dosya paylaşım araçları (Google Drive, Yandex Disk vd.), çevrimiçi sormaca ve sınav araçları (Google Doc, Survey Monkey, vd.), web güncelleri ve yazarlık araçları (Wikipedia, Blog, vd.), çizim araçları ve kavram haritası (Bubbl.us, Scribblar vd.), içerik yönetim sistemleri (Edmodo, Edublogs, Wordpress vd.), video ve canlandırma (GoAnimate, Creaza vd.) araçlarının doğasını tanımak işlevselliği kavramak açısından önemlidir (Altıok, 2017).

Web 2.0 araçları sayesinde ses, görüntü ve metin hazırlamaya olanak sağlayan dijital medya ile tanışan bireysel kullanıcılar, geleneksel medyanın aksine, bu yeni mecranın hem kullanıcısı hem de katılımcısı haline dönmüştür. Buna ek olarak, zaman ve mekân sınırının olmayışı bireylerin dijital medya kullanabilme yeteneklerini etkilemiştir (Bawden, 2001). Dijital okuryazarlık olgusu erken dönemlerinde teknik araçların kullanımının öğrenilmesi boyutu ile tartışılırken zamanla bilgiye ulaşma, bunları paylaşabilme ve oluşturma becerilerinin değerlendirilmesi ile tanım genişlemiştir. Günümüzde ise bireyin dijital okuryazar olarak tanımlanması için, bütün bu yetenek setini bir araya getirerek sorun çözme, iş birliği kurma ve eleştirel düşünme becerilerini kazanmış hale gelmesi beklenmektedir.

İlgili alanyazının önde gelen bir başka ismi olan Hobbs (2010), dijital okuryazarlığın temelini çeşitli bilgisayar programlarını kullanma ve internet aracılı platformlardan yararlanma becerisi olarak tanımlar iken bu yetkinlik düzeyini “Beşli Yetkinlik Sarmalı” ifadesi ile açıklamaktadır:

- **Erişim:** Medya ve teknolojiyi etkin bir şekilde kullanma, gereksinim duyulan bilgiyi kaynaklardan alma ve başkalarına yayma sürecini ifade eder.
- **Analiz/Çözümleme ve Değerlendirme:** Mesajın anlamını, kaynağını, doğruluğunu ve güvenilirliğini ve bilgi kaynağının arkasındaki düşüncüyü incelemek için eleştirel düşünceyi kullanma kapasitesi ve mesajın olası etkilerini ve yankılarını hesaba katma yetkinliğidir.
- **Üretim:** Bireyin kendini güvenle ifade etme ve içerik oluşturmak için etkili bir iletişim yöntemi ya da yöntemleri kullanma kapasitesidir.
- **Yansıtma:** Bireylerin medyada gördükleri mesajların günlük düşünce ve davranışlarını nasıl etkilediğinin bilincinde olarak ahlâkî standartlara ve sosyal yükümlülöklere uygun hareket etmesi sürecidir.
- **Eylem:** Bireylerin bireysel ya da toplu olarak bilgi alışverişinde bulunarak yerel, bölgesel, ulusal ve/veya dünya çapındaki sorunları etkin bir biçimde ele alma kapasitesidir.

Hobbs'a göre, bu beş sarmal yetenek birbirini tamamladığı ve etkin bir biçimde işlediği sürece bireyler yaşam boyu öğrenme sürecine katılabilir. Çünkü bu döngü çalıştığı sürece mesajların alınması ve iletilmesi sorunsuz bir biçimde gerçekleşecektir. Ng (2012) ise dijital okuryazarlığı açıklarken; teknik, bilişsel ve toplumsal-duygusal boyutlar olmak üzere üç boyuttan söz etmektedir. Ona göre bu üç boyut birbirleri ile etkileşim halindedir ve buradaki etkileşimler dijital okuryazarlığı anlamak için önemlidir.

Teknik ve işlevsel beceriler tipik olarak *teknik boyutla* ilişkilendirilmiştir. Bu boyut, bireyin günlük yaşamındaki birtakım araç ve gereçleri ne şekilde kullanması gerektiğini bildiğini açıklamak amacıyla kullanılmıştır. Örneğin, hoparlörler, kulaklıklar, projektörler ve akıllı tahtalar gibi araçları sorunsuz bir şekilde kullanabilmek; bir YouTube videosu takıldığında neye bakacağını bilmek vb. gibi günlük yaşamda ortaya çıkması olası bu tür durumlarla nasıl başa çıkılacağını farkında olmayı ifade etmektedir. Bunların yanı sıra teknik boyut, dosya uzantılarını anlama, hangi programların bunlarla çalışacağını belirleme, gerekli uygulamaları bulma ve yükleme ve artık gereksinim duyulmadığında bunları kaldırma, sosyal ağ ve iletişim ortamlarına katılma ve bulut sistemleri aracılığıyla veri ve belge aktarma dahil olmak üzere çok çeşitli yetenek setini de ifade etmektedir.

Bilgi erişim noktasındaki eleştirel düşünme, değerlendirme ve üretim döngüsü ise *bilişsel boyutla* ilişkilidir. Bu boyut, hangi görev için hangi programın kullanılacağını bilmeyi de içerir. Bu anlamda dijital okuryazar olan bireylerin yasal telif hakları ve etik gibi konularda bilgili olması beklenir. Kullanıcıların metinsel, görsel ve işitsel, dijital içeriğe sahip araçları aynı anda kullanmaları beklenir. Bunlara örnek olarak haritalar, videolar ve podcast'ler verilebilir. Ng'ye göre, teknik ve bilişsel yönlerin yakınsaması hipermedya ve üretim okuryazarlıklarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Son aşama olan *toplumsal-duygusal boyut*, yanlış anlamalardan kaçınmak, bu ortamlardaki kullanıcılarla nazik bir biçimde konuşmak ve yüz yüze

etkileşimlerde olduğu gibi hoşgörü ve saygı çerçevesinde hareket etmekle ilgilidir. Bu noktada, kullanıcının gizliliğini ve kişisel bilgilerini nasıl koruyacağını anlaması büyük önem taşımaktadır. Olası bir olumsuz durumla kullanıcıların bu durumla nasıl başa çıkacaklarını ve şikâyet mekanizmalarını işletme beceresine sahip olması beklenir.

Martin (2008) ise dijital okuryazarlığı, dijital yetenek, dijital kullanım ve son olarak da dijital dönüşüm-den oluşan bir model olarak ele almıştır. *Dijital yetenek*, dijital okuryazarlığın temel düzeyini ifade ederken genel internet kullanımı, elektronik kaynaklardan yararlanabilmek, dijital bankacılık uygulamalarını kullanabilmek, görüntülü ve sesli iletişim olanaklarına sahip olan uygulamaları kullanabilme becerilerini kapsamaktadır. *Dijital kullanım* yani orta düzey dijital okuryazarlık, bireylerin hem meslekî hem de eğitim alanlarında sahip olması beklenen araçları kullanabilmelerini ifade etmektedir. *Dijital dönüşüm*, dijital okuryazarlığın en üst düzeyine gönderme yapmaktadır. Özellikle belirli bir grup profesyonelin alanlarında yenilikçi teknolojileri üretebilmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, her kullanıcı bu düzeye ulaşmak zorunda değildir. Dijital okuryazarlık kavramının tanımı ile ilişkili kuramsal çalışmalara bakıldığında ilgili çalışmaların ortaklaştığı temalar operasyonel, teknik ve resmî beceri ve yeterlilikler, bilgi ve biliş becerileri ve yeterlilikleri, dijital iletişim becerileri ve yeterlilikleri, dijital içerik oluşturma becerileri ve yeterlilikleri, stratejik beceriler ve yeterliliklerdir (Iordache, 2017).

Nitekim, dijital okuryazarlık, toplumun bütün kesimlerini derinden ilgilendiren bir konu olduğu için, akademik çalışmalar kadar uluslararası kuruluş ve araştırma şirketlerinin de odağı olmuştur. Bu bağlamda Data EU (2023)'ün Avrupa Birliği özelinde yapmış olduğu AB üyesi ülkelerin Dijital Okuryazarlık düzeyleri araştırması sonucunda AB üyesi ülkelerin ortalama dijital okuryazarlık düzeyi %60 olarak ölçülmüştür. İzlanda, İsveç, Finlandiya, Hollanda, Avusturya, Lüksemburg, Hırvatistan, Fransa, İspanya, İrlanda, Danimarka ve Çekya bu ortalamanın üzerinde bir düzeyde dijital okuryazarlığa sahiptirler. Burada ise özellikle %80 ve üzeri oranlara sahip Hollanda, Finlandiya, İzlanda ve Norveç ortalamaı yükselten ülkelerin başında gelmektedirler. Bununla koşut olarak AB genelinde vatandaşların 2030 yılına kadar dijital teknolojilerin yaşamlarında önemli bir yer tutacağını öngördükleri ve özellikle Danimarka, Hollanda ve İsveç gibi ülkelere bakıldığında, bireylerin, dijital teknolojilerin gelecekteki günlük yaşam için önemini %90'ı aşacağına yönelik bir bakış açısına sahip olduklarını ortaya konmuş dolayısıyla bu ülkeler dijital teknolojilerin rolüne en yüksek güveni gösteren ülkeler olmuşlardır. İlgili rapor, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin yaş grupları, cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaşadıkları yer etmenleri de göz önünde bulundurmıştır.

Yaş grupları özelinde bakıldığında, 16-34 yaş aralığındaki bireylerin birbirlerine oldukça yakın dijital okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, en düşük oranın ise 65-74 yaş grubu aralığında olduğu ifade edilmektedir. Cinsiyetler temelinde erkek ve kadın bireylerin dijital okuryazarlık verileri arasında anlamlı bir fark olmasa da erkeklerin dijital okuryazarlık oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim durumunun dijital okuryazarlık üzerindeki etkisinin oldukça yüksek olduğu yine bu çalışmada ortaya konmuştur. Yüksek örgün öğrenim gören bireyler, hiç ya da düşük düzeyde eğitim görmüş bireylere oranla önemli farklılıklarla dijital okuryazarlıklar konusunda avantajlı konumdadır. Son olarak ise şehirde yaşayan bireylerin, kırsal alanlarda yaşayan bireylere göre daha yüksek düzeyde dijital okuryazarlığa sahip oldukları görülmektedir. Dijital erişim açısından farklılık gösteren coğrafi bölgelere bakıldığında; Afrika Kıtası'nda dijital becerilerin eksikliğinin nüfusun büyük bir kısmını ilgilendirdiğini göstermektedir. Nitekim 2019 verilerine göre, dijital becerilerin benimsenme oranı Mozambik'te yalnızca %10, Fildişi Sahili'nde ise yüzde %23'tür. Bu durum, insanların çoğunun dijital aygıt ve uygulamaların kullanımına erişemediği gerçeğini de ortaya koymaktadır. Öte yandan kıtadaki dijital okuryazarlık düzeyinin nüfusla doğru orantılı artacağı düşünülmektedir. Örneğin, 2019'da dijital okuryazarlık oranı %30 olan Kenya nüfusunun 2030'a kadar %55'e yükseleceği öngörülmektedir (Statista,2024).

Bu bağlamda, Türkiye’de dijital okuryazarlığa ilişkin var olan durumunu anlamak için TÜİK’in (2024) Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması incelenmiştir. Bu çalışmadaki verilere göre 2020’de toplam nüfusa göre internet kullanan bireylerin oranı %79 iken 2025’te bu oran %88,8’e yükselmiştir. Ayrıca internet üzerinden hizmet ya da mal satın alan bireylerin sayısı 2020 değerlendirmesinde %36,5 iken yeni verilere göre bu oran %51,7’e yükselmiştir. Raporda beş yıl içinde %51,5 olan e-devlet hizmetlerinin kullanımı da %73,7’e yükselmiştir. Ayrıca TÜBİSAD (2023) tarafından yayımlanan 2023 yılına ait Dijital Dönüşüm Endeksi raporunda bireysel internet kullanımı, hanelerde bilgisayar sahipliği, bireylerin sosyal ağları kullanımı ve bireylerin finans, eğitim ve sağlık hizmetleri kapsamında BİT kullanım oranlarının 2019’dan 2023’e geldiğinde düzenli olarak artış gösterdiğini ortaya koyması Türkiye’nin hızla dijitalleşen ülkeler kategorisinde yer aldığının bir diğer göstergesidir. Dijital okuryazarlık söz konusu olduğunda göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli nokta ise demografik özelliklerdir. Çünkü yapılan araştırmalar; gelir düzeyi ve eğitim düzeyi yüksek bireylerin dijital okuryazarlık düzeyinin de yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Tran vd, 2020; Aesaert ve Braak, 2015; Sungkawati ve Uthman, 2024).

Konuyu cinsiyet özelinde inceleyen araştırma verilerine bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranda dijital okuryazarlığa sahip oldukları görülmektedir (Zhong, 2011; Şahin ve Kalkan, 2022; Rizas vd, 2022). Araştırmalarda nüfusun coğrafi dağılımı bir başka önemli demografik etmen olarak incelenmiştir. Nitekim yapılan çalışmalar, şehirlerde yaşayan bireylerin, kırsal bölgelerde yaşayan bireylere göre daha yüksek düzeyde dijital okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını ortaya koymuştur (Hussain ve Phulpoto, 2024; Akbar ve Wijaya, 2024; Bahri vd. 2022) Demografik verilere yaş özelinde bakan çalışmalara bakıldığında; özellikle 65 yaş ve üzeri bireylerin, geri kalan yaş gruplarına nazaran daha düşük dijital okuryazarlık düzeyine sahip oldukları ve bu ortamlara daha zor uyum sağladıkları gözlemlenmiştir (Marangoz, 2006; Becerikli, 2013; Novoa vd., 2024; Gökbulut, 2021). Bu verilerin yansımaları akademik alanyazındaki çalışmalarda da söz konusudur. Sözelimi yaş olduğunda, akademik alandaki ulusal ve uluslararası yayınların büyük bir çoğunluğunun 15-45 yaş aralığındaki bireylere yönelik olarak yapıldığı görülmektedir. Burada özellikle çocuk ve gençlere yönelik çalışmalar büyük bir çoğunluğu kapsamış durumdadır (Statista, 2024; Eurostat, 2024).

Türkiye’de TÜİK’in 2024 Yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Raporu’nun son üç aylık internet kullanım oranlarına bakıldığında 16-24 yaş aralığındaki genç nüfusun % 96,5’i internet kullanıcı konumundadır. Ayrıca internet kullanmaya başlama yaşı hızlı bir şekilde düştüğü için TÜİK ilk defa 2024’te Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması’nı ayrı bir bülten olarak hazırlamıştır. Buradaki verilere göre 6-15 yaş grubu, çocuk olarak ifade edilmiş ve bu yaş grubunun internet kullanma ortalaması %91,3 olarak ortaya konmuştur.

Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken bir diğer önemli gerçeklik Türkiye ve dünyanın giderek artan bir düzeyde yaşlanma eğilimi göstermekte olduğudur. Statista (2025) tarafından hazırlanmış olan Yaşlanma İstatistiklerine göre 1950’de 46 olan ortalama yaşam süresi 2023 itibarıyla 73,2’ye kadar yükselmiştir. Buradaki bir diğer önemli nokta ise Afrika Kıtası hariç, kalan bütün kıtalarda doğum oranlarının giderek düşme eğilimi göstermesidir. Dünya Bankası’nın (2024) öngörüsüne göre ise 65 yaş ve üzeri nüfus 830 milyondur. Bu nüfusun 2054’e geldiğinde 1,7 milyara yükselmesi öngörülmektedir. Bu süreç Türkiye özelinde ele alındığında da dünya ile benzer bir eğilim içinde bulunulduğu açıktır. TÜİK (2025), İstatistiklerle Yaşlı bireyler raporunda 65 yaş ve üzeri nüfusun toplamda 9 milyon 112 bin 298 kişiye ulaştığını açıklamıştır. Buradaki kilit nokta ise yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının %10,6’ya yükselmesidir. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10’u geçmesi nüfus yaşlanmasının bir göstergesi olduğu ifade edilmiştir. Bu açıdan Türkiye artık birçok diğer ülkede olduğu gibi yaşlanan bir nüfus yapısı ile karşı karşıyadır. Raporda ayrıca yaşlanma eğilimi bu şekilde devam ederse 2100’e geldiğinde her 3 kişiden birisinin 65 yaş ve üzeri grupta yer alacağı da belirtilmiştir.

Elbette ki bu durumun başlıca nedenleri arasında, genç yaş grubundaki bireylerin çok yüksek oranda internet dolayımı ortamları kullanan etkin birer neo - liberal özne oluşu sayılabilir. Ancak bilimin teknolojik süreçleri takibi kadar toplumsal yaşam içindeki sorunsalları da göz önünde bulundurma sorumluluğu düşünüldüğünde, dijital erişim ve beceri anlamında diğer gruplara göre daha dezavantajlı konumdaki 65 yaş ve üstü bireylerin sorunlarının hak ettiği ilgiyi görmedikleri anlaşılmaktadır. Bütün bu veriler ve küresel gidişat dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisini anlamının önemini ortaya koymaktadır. İnsan yaşamındaki farklı bir evreyi temsil eden yaşlılık sürecinin kendine ait dinamiklerini anlamak, bu alandaki çalışmalara yol gösterici olacağı için, sıradaki bölümde yaşlılık kavramı ele alınmış ve kavram çeşitli yönleriyle açıklanmıştır.

Yaşlılık, Yaşlanma Deneyimi ve Toplamların Yaşlılık Algısı

TDK (2024) “yaşlı” kavramını yaşı ilerlemiş, kocamış (kimse); ak saçlı, ihtiyar (I), kart (I), koca (II) olarak tanımlanmaktadır. Bireyin zamanbilimsel yaşının ilerlemesiyle dönüşü olmayan birçok değişikliği de beraberinde getirdiği bu evre, aynı zamanda içinde barındırmış olduğu fiziksel, ruhsal, toplumsal vb. etkenlerle ele alınması çetrefilli ve de bu yönüyle de disiplinlerarası bir yaklaşımı gerektiren son derece karmaşık bir olgudur. Özellikle 19. yüzyıl ile modern tıpta yaşanan gelişmeler ve bunun yanı sıra İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki refah toplumu uygulamaları insan nüfusunun ortalama ömrünü önemli ölçüde arttırmıştır. Bu durum her geçen gün giderek yaşlanan bir küresel nüfus gerçekliğini karşımıza çıkarmaktadır. Yaşlılık, küresel bir toplumsal olgu haline geldiği için de yaşlı bireylerin nüfus içindeki oranları kadar gereksinim ve beklentilerinin de anlaşılması ayrı bir öneme sahiptir (Hassoy ve Özvurmaz, 2023).

Her birey için doğal bir süreç olan yaşlanma, yalnızca kimlik yaşı ile açıklanamaz. İçerisinde zihinsel, toplumsal, ruhsal vb. birçok farklı dinamiği de barındırmaktadır. Toplumdaki genel algıya bakıldığında yaşlılık sürecinin büyük ölçüde yalnızca yaşambilimsel bir çerçeveden ele alındığı görülmektedir. Bilişsel düzeydeki işlevsellik, duysal algı, hareketlilik gibi ölçütleri kapsayan bu boyut gerçekte yalnızca yaşlılığa ilişkin belirli bir kesiti açıklamaktadır. Oysa yaşambilimsel etkenin yanı sıra toplumsal ve ekinel etkenler de göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim yaşlılık kimi ekinlerde saygı duyulması gereken bir dönem iken kimilerinde ise bireyin gerilediği ve başkalarına bağımlı olması olarak algılanmaktadır. Buradaki algısal kabuller ve farklılıklar ise doğal olarak yaşlılık dönemindeki bireyin yaşam koşullarını doğrudan etkilemektedir.

Tarihsel sürece bakıldığında, kabilesel topluluklarda örneğin Afrika'nın en kalabalık nüfusa sahip etnik gruplarından biri olan Fulaniler'de, yaşlı bireyleri toplumsal açıdan ölü olarak kabul ettikleri görülmektedir. Onlara göre yaşlanan bireylerin evin bir köşesinde ayrı yaşamalıdır. Uganda'da bulunan Ik kabilesi de yaşlı bireylerin ölmesini istemektedir çünkü yaşlı bireyler herhangi bir yararı olmayan bireylerdir (Laslett, 1991). Simmons (1945), 39 kabile grubu üzerinde yaptığı çalışmada, bu 39 kabile grubundan 18'inin çaresiz kaldıkları durumlarda gruba üye olan yaşlı bireyleri terk ettiğini göstermiştir. Sibirya'nın Yakut toplumu ise yaşlı bireyleri terk ederek onları kölelik ve/ya da dilencilik yapmaya zorlamışlardır (de Beauvoir, 1972). Olumsuz örneklerin yanı sıra yaşlılığa değer veren birçok toplumdaki da söz etmek olanaklıdır. Eski İsrail, Roma, Çin ve İnka toplumu gibi sanayi öncesi toplumlarda yaşlı bireylere son derece büyük bir saygı gösterilmiştir. Çin'de atalara tapınma hâkimdir ve Konfüçyüsçülük aracılığıyla anne babaya saygı duymanın gerekliliği olduğu bilgisi edinilmiştir. Nitekim sözlü ekin döneminde yaşlı bireylerin konumu, özellikle toplum için çeşitli biçimlerde yararlı olan stratejik bilgiye sahip olmaları ile de ilişkili bir itibara sahiptir (Ward, 1984). Oysa günümüzde ileri anamalcı dünya düzeninde görece üretim ve tüketim ilişkilerinde daha edilgen konumdaki bu nüfus görece göz ardı edilmektedir.

Dolayısıyla, bireyin yaşlılığa ilişkin sahip olduğu imajlar, yaşlanma sürecini anlamak için bir çıkış noktası niteliğindedir. Yaşlanma süreci ise yaşambilimsel, ekinel, toplumsal vb. etkenlerin birey tarafından algılanma ve deneyimlerinin toplamı sayesinde açıklanabilir. Bu yönüyle yaşlanma, toplum ve birey tarafın-

dan farklı şekillerde değerlendirilebilir. Nitekim yaşlanma sürecine ilişkin olumlu tutuma sahip bireylerin olumsuz tutuma sahip olanlara göre daha uzun yaşadığı çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konmaktadır (Ginschel ve Schlüter, 2020). Bu durum, *öznel yaş* kavramını karşımıza çıkarmaktadır. *Öznel yaş* kavramı, bireylerin kendisini kimlik yaşından yani zamanbilimsel yaşından daha genç ya da yaşlı olarak ne şekilde deneyimlediklerini açıklama amacı taşımaktadır. Yapılan akademik araştırmalar öznel yaşın; yaşam memnuniyeti, depresif belirtiler, bunama, hastaneye yatış gibi bireyin yaşantısını doğrudan etkileyen etkenlerle doğrudan ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Kwak vd, 2018).

Tüm yaş gruplarındaki bireylerin yaşlı bireylere ilişkin hem olumlu hem de olumsuz kalıpyargılara sahip olduğu bilinmektedir. Olumlu klişeler bilgelik, sıcak kalplilik, sadakat ya da güvenilir olmak ile betimler iken; yaygın olumsuz klişeler; sağlıksızlık, yalnızlık, düşkünlük, fiziksel ve bilişsel yetersizlik, verimsizlik ve çekicilikten mustarip olma ifadelerine içkindir. Toplumsal kalıpyargıların geneline bakıldığında ise olumsuz klişelerin daha baskın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yaşlı bireylerle ilgili yaşlılık kalıpyargıları, bireylerin yaşlı bireylere yönelik davranışlarını, beklentilerini ve yargılarını da etkilemektedir (Reissmann vd, 2021). Ruhsal etkenlerin yaşambilimsel durumlar, ikisinin ilişkisinin ise toplumsal süreçler üzerindeki dönüştürücü etkisi düşünüldüğünde; yaş kavramına yönelik toplumsal kalıpyargıların, ilerleyen yaşlarda bireyler üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi anlamak kolaylaşmaktadır. Bu kalıpyargılar, bireylerin kendilerini son derece yalnız hissetmelerine ve toplumsal etkileşimlerden dışlanmalarına neden olmaktadır. Bu olgu ilgili alanyazında *toplumsal dışlanma* olarak bilinmektedir. İşsizlik, mal varlığı ya da düzenli gelir eksikliği gibi iktisadi değişkenler toplumsal dışlanmanın nedenleri olarak genelleştirilebilirken, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi belirli özellikler bireysel nedenlere örnek gösterilebilir. Toplumsal dışlanmaya katkıda bulunan kurumsal ve toplumsal etkenler incelendiğinde, yaşlı bireylerin sosyal güvenceden yoksun oldukları ve yeteri kadar toplumsal destek alamadıkları görülmektedir (Ergün ve Ergün, 2023).

Öte yandan giderek yaşlanmakta olan bir dünya ortamında yaşlanmaya ilişkin deneyimlerin anlaşılması önemli bir toplumbilimsel gereksinime işaret etmektedir. Herhangi bir toplumda yaşlı nüfus oranı %4'ten az ise bu toplum "genç toplum", bu oran %4-7 ise "olgun toplum", %7-10 arası ise "yaşlı toplum", %10 ve üzerinde ise "çok yaşlı toplum" olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla yaşlı nüfus oranının her geçen gün arttığı bilgisi, toplumsal yapıyı anlamak için kullanılan demografik niteliklerdeki bu dönüşümü okumayı ve ilgili toplumsal siyasalara yönelik yeniden gözden geçirmeleri gerekli kılmaktadır. Yaşlılık olgusunun ilişkili olduğu temel sorunlardan biri olan "yoksulluk", çağcıl dünyada sağlıklı bir yaşlanma deneyiminin önündeki en büyük engel olarak sayılmaktadır. Emeklilik süreci, bireylerin iktisadi olarak savunmasız olma tehlikesini önemli ölçüde artırmaktadır. Yaşlanma süreci; iktisadi küçülme, toplumsal yaşamdaki değişiklikler, iş yaşamının ve onunla gelen düzenli yaşamın kaybı ve eş zamanlı olarak üretkenlikteki düşüş ve yalnızlık gibi bir dizi etken nedeniyle yaşlı bireyler için özellikle zorlaşmaktadır. Nitekim veriler göstermektedir ki yoksulluk birçok ülkede yaşla artmaktadır. Örneğin OECD ülkelerinde 75 yaş üzeri bireylerde ortalama yoksulluk oranı %14,7 ile, 66-75 yaş arası ortalama yoksulluk oranından %3,5 fazla olduğu görülmektedir (Kahveci ve Yeniçeri, 2023, 593-594).

Bu bağlamda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimine koşut olarak artan küresel rekabetin yanı sıra gündelik ve profesyonel yaşamda internet kullanımının hızlı yükselişi ile okuryazarlık ve internet kullanımını öncelikli haline getiren kamu siyasaları (Leu vd. 2013), dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisinin önemini anlamak açısından önemli toplumsal vurgulardır. Özellikle Castells'in ifadesiyle Ağ Toplumu'ndaki yaşamsal işleyişin tümünün ağsal iş modellerine dönüşümü beraberinde bireyler için çok fazla dijital uzmanlaşmayı da gerekli kılmaktadır. Bu yeni dijital ekosistemde bireylerin sahip olması gereken dijitalle ilişkin bilginin yoğunluğu, neo liberalleşme ile hali hazırda yalnızlaşmış özneye büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Öyle ki temel hak ve özgürlüklerinin farkındalığını elde edip bunları koruyup kullanabilmek için bile bu yeni dijital dünyanın dilini bilme ve etkin kullanma becerisini gerekli kılmaktadır. Öyle ki bu yeni

düzende olası fırsat ve tehlikelerin farkına varma sorumluluğu tamamen bireyin kendi sorumluluğundadır. Karşılaşabileceği gizli tehlikelerden korunmak ve/veya yüzleştiği zaman ne yapması gerektiğini bilmek, toplumsal yaşamdaki toplumsal kuralların ve kabullerin sürekliliğini bu mecralarda da sağlayabilmek, dijital mecralarda hem tüketici hem de üretici olarak var olmanın ne anlama geldiğini bilmek ve bu konuda yetiye sahip olmak (Sağiroğlu vd, 2020) hep bireyin sorumluluğundadır. Bu açılardan düşünüldüğünde 65 yaş üstü bireylerin bu tanımı karşılama konusundaki dezavantajlı durumu göz önünde bulundurularak toplumsal siyasa-ların yeniden gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. İşte tam bu nokta ise dijital okuryazarlık önemli bir başlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisinin açıklanması konuya ilişkin yaklaşımların ve düşüncelerin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık İlişkisi

Günümüz dünyasında dijital okuryazar olmak bireyin varoluşunun temellerini oluşturan kavramlardan biri haline gelmiş durumdadır. Nitekim bu durumun farkında olan hükümetler birçok eğitim programı aracılığı ile küçük yaşlardan itibaren bireylerin dijital okuryazarlığa sahip olmasına yönelik müfredat programları geliştirerek uygulamaktadır. Birçok farklı beceri setinin bir arada olmasını gerektiren dijital okuryazarlığa yönelik olarak Türkiye’de RTÜK ve MEB işbirliği ile “Medya Okuryazarlığı Projesi” 2006-2007 eğitim-öğretim yılında yaşama geçirilmiştir. Hazırlanmış olan bu program yürürlüğe konulmadan önce Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından bu dersin okutulacağı pilot okullar belirlenmiştir. 2006-2007 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen beş pilot ilde Medya Okuryazarlığı dersi okutulmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde Adana, Ankara, Erzurum, İstanbul ve İzmir’deki 5 ilköğretim okulunda pilot uygulama başlatılmış ve bu okullarda yedinci sınıflarda öğrenim görmekte olan 780 öğrenci, Medya Okuryazarlığı dersini seçmeli olarak almıştır (Sezer, 2019: 82-82) .

Medya okuryazarlığı dersi ile çocuklar temel olarak kitle iletişim araçlarıyla tanışmakta, gerçekte gerçek olmayanı nasıl ayırt edeceklerini öğrenmekte ve bu araçların ilettikleri mesajların doğruluğu hakkında bilgi sahibi olmaktadır (Tanrıku, 2019). Ders ayrıca öğrencilere tüm kitle iletişim araçlarını nasıl doğru kullanacaklarını da öğretmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde de benzer programlar görülmektedir. Medya okuryazarlığı eğitimleri Türkiye’de ve dünyada yalnızca çocuklara ve gençlere verildiği için yaşlı bireylerin bu ortamlarda neredeyse hiç bulunmadığı izlenimini yaratmaktadır. Oysa bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve kullanımı, günümüzün bilgi tabanlı ve bilgiye dayalı toplumunda çağdaş uygarlığın rekabet gücünün önemli göstergeleridir. Başka bir deyişle, günlük yaşamda başarılı olmak için herkesin bir dereceye kadar bilgi okuryazarlığına, bilgi kullanımına ya da bilgi etiğine sahip olması gerekmektedir (Jun, 2020).

Dijital okuryazar olmanın yaşlı bireyler açısından önemine bir kez daha değinmek gerekirse; sosyal platformlar aracılığıyla toplumsal ilişkilerini sürdürmek ve gereksinim ya da ilgi duydukları alanlara ilişkin bilgilere ulaşabilmek yaşlı bireyler açısından günümüzde artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle emeklilik ile beraber toplumsal ilişkilerin azalması, yaşlı bireyler için önemli bir kaygı kaynağıdır. Yaşlı bireyler emeklilik öncesi sahip oldukları ve düzenli olarak birlikte çalıştıkları iş arkadaşları ağını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca yaş ile beraber gelen sınırlı hareket yeteneği nedeniyle aile, akraba gibi yaşamlarının odağında olan kişilerle de iletişimi kaybetmektedirler. Bu bağlamda yaşlı bireyler, aileleriyle iletişimde kalmak için akıllı telefonlar ya da tablet bilgisayarlar gibi bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak e-posta, SMS gönderebilir; telefon görüşmeleri yapabilir ve Facetime ya da Skype kullanabilirler. Tsai ve diğerlerine (2017) göre, yakın temas yaşlı bireylerin kendilerini daha az yalnız hissetmelerine, daha fazla önemsenmelerine ve duygusal ve zihinsel sağlıklarını korumak için istekli olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu ve diğer yararlar göz önüne alındığında, küresel yaşlanma çağında dijital teknoloji, kötüleşen bilişsel ve fiziksel yetenekler, bir dizi kronik hastalık ve değişen sosyal ağlar da dahil olmak üzere

yaşlanmayla ilgili bir dizi engeli aşmak için yeni bir şans olarak görülmelidir (Oh vd, 2021: 2). Dell'Osso vd. (2024), dijital oyunlar oynayan yaşlı bireylerin bilişsel işlevleri, uyku kaliteleri ve psikiyatrik semptomlarında önemli iyileşmeler olduğunu ortaya koyarak, yaşlanma süreçleri bağlamında video oyunlarının ilgi çekici ve yararlı bir araç olarak konumlandırılabilirliğini ifade etmişlerdir.

Yukarıda açıklanan yararlar göz önünde bulundurulduğunda, toplumların BİT erişimini temel bir insanî hak olarak görmesi ve herkesin dijital olan bir dünyada başarılı bir biçimde gezinmek için gereksinim duydukları bilgi, beceri ve teknik desteğe zamanında erişimi sağlanmalıdır. Yaşlı yetişkinlerin dijital okuryazarlığını desteklemek, dijital okuryazarlık karşıtlam merceğinden görüldüğü üzere, becerilere ek olarak dijital katılımın hem bilişsel hem de toplumsal-duygusal yönlerine odaklanmayı gerektiren karmaşık bir görevdir (Schreurs, Quan-Haase ve Martin, 2017: 362).

Farklı uzmanlık dereceleri, sakatlıkları ve bilişsel yetenekleri nedeniyle, yaşlı bireylere teknolojiye erişime ve gereksinimlerine göre uyarlanmış eğitimler düzenlenmelidir (Martínez-Alcalá vd, 2021:18). Flauzino ve diğerlerine (2020) göre, bu amaçla tasarlanan eğitimlerde öğretmenlerin ve mentorların sahip olması gereken özellikler şunlardır:

- Özellikle sakin, sabırlı ve empati yeteneğinin yüksek olması,
- Teknolojiler ve öğretim yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmak;
- Eğitim girdilerinin ayarlanabilmesi için yaşlı öğrencilerin duyuşsal eksikliklerini tanımak;
- Teknolojinin günlük yaşamda pratik uygulamaları için etkinlikler oluşturmak ve
- Öğrenme sürecinde yaşlı öğrencinin özerkliğini özendirmek.

Ayrıca Steelman ve diğerleri (2016: 446-447), yetişkinlerin bilgisayar becerilerinin geliştirilmesi üzerine yaptıkları çalışmada yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık düzeylerini engelleyici etkenler olarak aşağıdaki unsurlardan söz etmişlerdir:

- a) **Kaygı:** Yaşlı yetişkinler bilgisayar kullanırken kaygı yaşamaktadır.
- b) **İnternet Tehdidi:** Özellikle medya tarafından ağırlıklı olarak dolandırıcılık, kimlik hırsızlığı ve kişisel verilerin sızdırılmasına yönelik haberlerin verilmesi nedeniyle birçok yaşlı birey internet kullanmaktan korkmaktadır.
- c) **Kullanıcı Arayüzünün Tasarımı:** Dijital teknoloji aygıtlarının arayüzlerini başarılı bir biçimde kullanabilmek için kullanıcının alanı keşfetmesi ve işleyişini kavraması gerekmektedir. Yaşlı bireyler bu bölgelerdeki kötü arayüz tasarımlarından ötürü istenmeyen eylemlerde bulunmaktadırlar. Bunun sonucunda kendilerini korkmuş ve denetimsiz hissetmektedirler.
- d) **İşlevsel Farklılık Eksikliği:** Yaşlı bireylerin çoğunluğu farklı aygıtlarda aynı hizmetleri kullanmak yerine farklı görevler için farklı aygıtlar kullanmaktadır. Örneğin, yaşlı bireyler herhangi bir yetkinliği bir bilgisayara bağlarsa, hava durumunu öğrenmek için tablet kullanmayabilirler. Buna ek olarak, birçok yaşlı birey internet materyallerinin, özellikle de “bulut” hizmetlerinin aygıtlar arasında kullanılabilir ve tutarlı olduğunun farkında değildir.

Yaşlı bireylerin yeni medya ortamlarındaki varlıklarının göz ardı edilmesi akademik ortamlar için de söz konusudur. Nitekim bu durumu Becerikli (2013) “*özellikle yeni iletişim teknolojilerinin insan hayatıyla hangi noktalarda birleştiğini anlamaya dönük araştırmalar, ağırlıklı olarak çocukları ve gençleri araştırma nüfusu olarak kapsamakta ve bu kitleler üzerine söz söylemektedirler. Yaşlı nüfus genellikle yaşlıların ‘yeni iletişim teknolojileriyle mesafeli olduğu’ yönündeki önyargılardan beslenerek ihmal edilmektedir.*” sözleriyle ifade etmiştir. Bu bilgilerden sonra akademik çalışmalarda dijital okuryazarlığa ilişkin yapılan türkçe ve yabancı alanyazın taranarak, hangi konularda ağırlıklı olarak çalışıldığı ve bu bağlamda akademik çalışmalar söz

konusu olduğunda dijital okuryazarlık ve yaşlılık ile ilgili yapılan çalışmaların, dijital okuryazarlık araştırmalarında ne derece yer edindiğini ortaya koymanın önemi anlaşılmaktadır.

Yöntem

Bir araştırma yöntemi olarak alanyazın incelemeleri, çeşitli konuların kavramsal, yöntembilimsel ve tematik olarak ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü çalışma konusu ne olursa olsun, tüm akademik araştırma çabalarının temeli, yeni bulguları genişletmek ve bulguları, var olan bilgilerle ilişkilendirmektir (Snyder, 2019: 339). Bu çalışmaların incelenmesi ve bulguların yöntembilimsel, şeffaf ve yinelenebilir bir biçimde sentezlenip sunulması, özellikle akademik araştırmaların sayısının her geçen gün arttığı ve içeriklerinin geliştiği gerçeği ışığında çok önemli hale gelmiştir (Yavuz, 2022). Sistematik Alanyazın Taraması çalışmalarının çeşitli bilimsel alanlara önemli ölçüde katkıda bulunduğu bilinmektedir. Her şeyden önce, SAT'ler herhangi bir olgunun değerlendirilmesinde bireysel çalışmalar yerine kitlesel çalışmaları birleştirdikleri için kanıta dayalı karar vermeyi özendirmektedir (Tranfield, Denyer ve Smart, 2003). Ayrıca, araştırma boşluğunu belirleyerek, araştırmacı gelecekteki çalışma yönlerini öngörebilir ve kendi çalışmalarını alanyazına katabilir.

Bu bağlamda gerek Türkiye’de gerekse de dünyadaki akademik çalışmalarda önemli oranda ilgi çeken dijital okuryazarlık kavramı önce Türkiye daha sonra ise Dünya genelinde yapılmış akademik çalışmalar aracılığıyla incelenmiş; yapılan çalışmalar konu başlıkları ve araştırmaya konu edilen örneklem dağılımları bağlamında ele alınmıştır. Araştırmanın sınırlılığı ve kısıtları gereği izlenen yol şöyledir: 2019-2024 yılları arasındaki çalışmalar incelenmiştir. YÖKTEZ, Google Akademik, Academia, Scopus, Dergipark ve Research-Gate siteleri araştırmacılar tarafından yaygın kullanımları göz önünde bulundurularak, çalışmalar bu siteler üzerinden aranmıştır. Erişime açık olan çalışmalar incelemeye alınmıştır. “Dijital Okuryazarlık” temasını ana konu olduğu çalışmalar kapsama alınmıştır. Türkiye’de hazırlanan Yüksek Lisans ve Doktora tezleri yanı sıra tez kapsamında olmayan çalışmalarda alıntılanma sayısı en az 1 olan çalışmalar araştırmacının kapsamına dahil edilmiştir.

Çözümleme ve Bulguların Tartışılması

Türkiye’de yüksek öğrenim düzeyinde (Yüksek Lisans ve Doktora), dijital okuryazarlık konusu hakkında yapılan çalışmalar incelendiğinde 2019-2024 yılları arasında 10 Doktora, 130 Yüksek Lisans tez çalışmasının yapılmış olduğu görülmektedir. Hem doktora hem de Yüksek Lisans’ta yapılan bu çalışmalara yönelik genel bilgiler aşağıda paylaşılmıştır:

YÖKTEZ üzerinden “Dijital Okuryazarlık” kavramı ile arama yapıldığında karşımıza çıkan Konu Başlıklarının dağılımı şu şekilde olmuştur: (“Konu Başlığı” ifadesi, tez çalışmasının uzmanlık alanını ifade etmektedir)

Tablo 1

Örnekleme Dahil Edilen Doktora Tezleri ve Konu Başlıkları

Konu Başlığı	Tezin Adı
Eğitim ve Öğretim	Dijital öykü uygulamalarının Türkçe öğretmen adaylarının akademik başarılarına, dijital okuryazarlık ve Türkçe öğretimi özyeterlik algılarına etkisi (Çocuk, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin eleştirel dijital okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Küslü, 2022)
Eğitim ve Öğretim	İşbirlikli dijital okuryazarlık etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı yazma ve dijital okuryazarlık becerilerine etkisi (Durmuş, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Beden eğitimi öğretmenlerinin 21. yüzyıl beceri düzeylerinin dijital okuryazarlık ve uzaktan eğitim tutumuna etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Eşkil, 2024)

Konu Başlığı	Tezin Adı
Eğitim ve Öğretim	Otantik öğrenme yönteminin ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersi başarılarına ve dijital okuryazarlık becerilerine etkisi (Aşçı, 2024)
Coğrafya	Covid-19 pandemisinde uzaktan eğitimin dijital uçurum ve dijital okuryazarlık bakımından incelenmesi: Harran Üniversitesi örneği (Pınar, 2022)
İletişim Bilimleri	Dijital okuryazarlık ve mahremiyet bağlamında kırsal bölgelerde internet tabanlı hizmetlerin kullanımı: Kayseri örneği (Ünlü, 2022)
Halkla İlişkiler	Postmodern tüketim kültüründe Z Kuşağı üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık alışkanlıkları sorunu (Korkmaz, 2022)
Psikoloji	Dijital okuryazarlık programının bebeklerde dijital bağımlılık eğilimine ve ebeveynlerde dijital tükenmişliğe etkisi (Baran, 2023)
Gazetecilik	Dijital yetkinlikler bütünü olarak dijital okuryazarlık: Ölçek geliştirme çalışması (Bayrakçı, 2020)

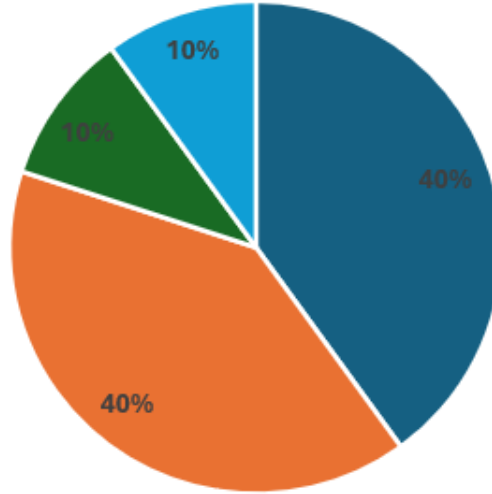
Tablo 1'de görüldüğü üzere doktora tezlerinin 5'i Eğitim ve Öğretim konu başlığı altında yazılmıştır. Bunun yanı sıra Gazetecilik, Coğrafya, Halkla İlişkiler, Psikoloji ve İletişim Bilimleri konularına ilişkin birer çalışma vardır. Veriler temaya olan akademik ilginin Eğitim ve Öğretim alanındaki Doktora çalışmalarında yoğunlaştığını göstermektedir. Bu sonuç da okuryazarlık alanyazının ilksel kaynak olması ile doğru orantılıdır.

Hazırlanmış olan Doktora tezlerinin örneklem grupları yani araştırmacıların esas odak noktaları ise aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Burada, eğitimci kategorisi ile ifade edilen skala, ilkökul, ortaokul, lise öğretmenleri ve akademisyenlerdir. Bu noktada herhangi bir alt sınıflandırılmaya gidilmemiştir.

Grafik 1

Doktora Tezlerinin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımı

■ Eğitimci ■ Öğrenci ■ Ebeveynler ■ Genel Kitle

Grafikte görüldüğü üzere, Doktora Tezleri söz konusu olduğunda çalışmaların %80'i Eğitim ve Öğretim konu başlığı altında toplanmıştır. Burada öğrenci ve eğitimcilere yönelik olarak eşit bir ilginin gösterildiği de görülmektedir. Ebeveynler ve Genel Kitle ise kalan %20'lik bölümü paylaşmaktadır.

Çalışmamızın bir diğer örneklem grubunu ise Yüksek Lisans tezleri oluşturmaktadır. Yüksek Lisans Tezleri'ne ilişkin bilgiler sıradaki bölümde paylaşılmıştır.

Tablo 2*Örnekleme Dahil Edilen Yüksek Lisans Tezleri ve Konu Başlıkları*

Konu Başlığı	Tezin Adı
Eğitim ve Öğretim	Let student learning drive the class: An investigation of the impact of flipped learning on EFL students' language skills, digital literacy and attitudes toward the learning environment (Tülay, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Hedefe dayalı senaryolarla dijital okuryazarlık becerilerinin kazandırılması (Parlak, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki (Düzce Üniversitesi örneği) (Boyacı, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Temel eğitim programları ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi (Altun, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Böte öğretmen adaylarının kariyer eğilimlerinin, sosyal medyayailişkin görüşlerinin ve dijital okuryazarlık beceri düzeylerinin incelenmesi (Yaşar, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Üniversite öğrencilerinin boş zaman tutumları ile sosyalleşme taktikleri ve dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Gürtekin, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık dersi deneyimlerinin günlük yaşama yansımaları açısından incelenmesi (Bozyel, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği) (Yaman, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık hakkında lise öğrencilerinin kendilerine ve anne-babalarına yönelik görüşleri Kırıkkale ili örneği (Öztürk, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesi (Korkmaz, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kaya, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy and learner autonomy readiness among ELT freshman students in online education (Kara, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları ve dijital okuryazarlık durumlarının incelenmesi: Bursa ili örneği (Demiröz, 2022)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmenlerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Buzkurt, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Pandemi sürecinde lise öğrencilerinin çevrim içi teknolojilere yönelik öz yeterlik algıları ve dijital okuryazarlık düzeylerinin akademik başarıya etkisi (Bağçeçil, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Türkçe öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Dinlemez, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile araştırma okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Demirdağ, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin 21. yüzyıl becerilerine yönelik yeterlilik algıları ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Özer, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenme becerilerinin yordanmasında bilişötesi farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin rolü (Aydar, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerisine yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi (Kocaer, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi (Çelik, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Examination of the relationship between 21st century learning skills and digital literacy levels of university students (Yalçın, 2022)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenme becerilerinin yordanmasında bilişötesi farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin rolü (Aydar, 2021)

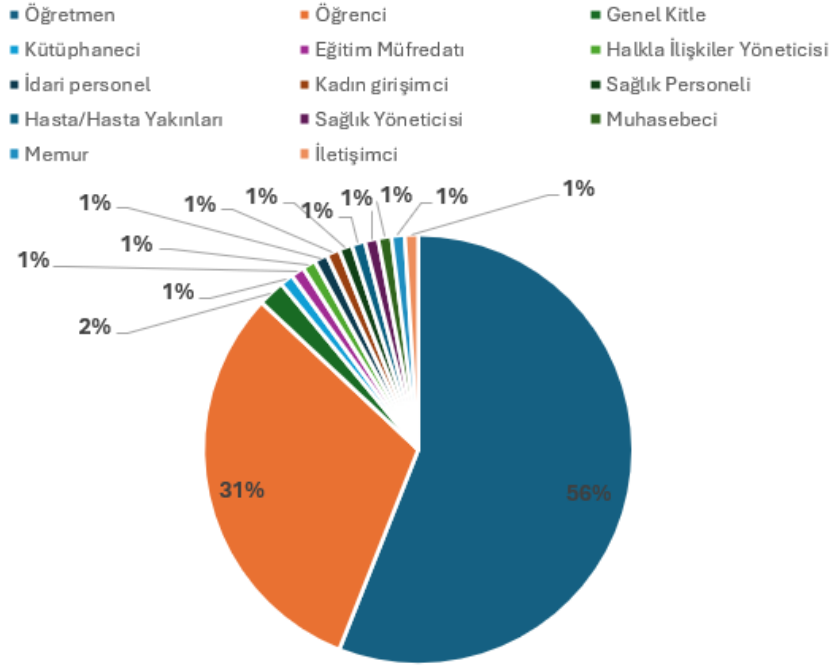
Konu Başlığı	Tezin Adı
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerisine yönelik öz yeterlik algılarının incelenmesi (Kocaer, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmen adaylarının öz yönetimli öğrenme becerilerinin yordanmasında bilişötesi farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin rolü (Aydar, 2021)
Eğitim ve Öğretim	The relationship between digital literacy and TPACK levels of pre-service English teachers (Pehlevan, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Yabancı dil olarak İngilizce öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ve çevrim içi öğretim öz yeterlikleri arasındaki ilişki (Çöp, 2023)
Eğitim ve Öğretim	İngilizce öğretmenlerinin BİT kullanım tutumlarında dijital okuryazarlık faktörü (Doğan, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Pandemi sürecinde ortaokul matematik öğretmenlerinin dijital okuryazarlık öz yeterlikleri, e-öğrenmeye hazırbulunuşlukları, teknoloji kabul düzeyleri ve uzaktan eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Demir, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri algılarının değerlendirilmesi (Balcı, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Fen bilimleri öğretmenlerinin Web 2.0 araçlarına ilişkin farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeyleri (Örnek, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin bilgi güvenliği farkındalık ve dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Ateş, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık ve sosyal medya bağımlılık düzeylerinin mesleki bilgi edinimine etkisi (Karabayır, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Okul müdürlerinin teknolojik liderlik davranışları ile öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki (Yavuziğitoğlu, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Okul yöneticilerinin dijital liderlikleri ve öğretmenlerin dijital okuryazarlık yeterlilikleri ile bireysel yenilikçiliği arasındaki ilişkisinin incelenmesi (Çapraz, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Matematik öğretmen adaylarının matematiksel okuryazarlık özyeterlikleri, evrensel fen okuryazarlıkları ve dijital okuryazarlık öz-yeterlilikleri arasındaki ilişki (Göçmen, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital obezite ve dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi (Kara, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Etwinning faaliyetlerine katılan sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin ve görüşlerinin belirlenmesi (Tamer, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Dijital öykülemenin ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlama ve dijital okuryazarlık becerilerine etkisi (Gümüş, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile sınıf yönetimi becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sariaslan, 2023)
Eğitim ve Öğretim	İlköğretim ve ortaöğretim fen alanları ders kitaplarının dijital okuryazarlık açısından incelenmesi (Gülsoy, 2023)
Eğitim ve Öğretim	5E modeli ile hazırlanan dijital hikâye uygulamalarının başarı, eleştirel düşünme ve dijital okuryazarlık becerilerine etkisi (Gürbüz, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık durumlarının incelenmesi (Kalıncol, 2023)
Eğitim ve Öğretim	21. yüzyıl dijital okuryazarlık becerileri ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Kalaycı, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile kültürel sermaye yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tel, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy levels of preparatory school EFL teachers (Kuş, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Examining the digital literacy levels of Turkish EFL teachers (Çelik, 2024)

Konu Başlığı	Tezin Adı
Eğitim ve Öğretim	Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Davarcı, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Lise öğrencilerinin dijital okuryazarlık, dijital bağımlılık ve dijital iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki (Bulut, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital vatandaşlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tekkoyun, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması (Gülmez, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul öğrencilerinin 21. Yüzyıl becerileri ile dijital okuryazarlık öz yeterliklerinin incelenmesi (Doyran, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık, internet bağımlılığı ve siber zorbalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Doğruyol, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların analizi (Salma, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri algılarının değerlendirilmesi (Demir, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık üzerine hazırlanan lisansüstü çalışmaların incelenmesi: Bir meta analiz çalışması (Arslan, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin analizi üzerine bir araştırma (Aslan, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul Türkçe Öğretim Programı'nın (2019) dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi (Gür, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sayısal ve sözel bölümlerdeki öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık algılarının karşılaştırılması (Kıvrak, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık ve değerler (Gilik, 2024)
Eğitim ve Öğretim	60 yaş ve üstü kadınların dijital okuryazarlık düzeyleri ve yaşam kaliteleri arasındaki ilişki (Günerhan, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler dersinde dijital oyunlaştırmanın öğrencilerin akademik başarılarına, dijital okuryazarlık düzeylerine, derse yönelik tutum ve motivasyonlarına etkisi (Kınacı, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Ortaokul matematik öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi: Karma desen araştırması (Kötüş, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber güvenlik sağlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Zılâyan, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin 21. yy becerilerine yönelik yeterlik algıları ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Çakanel, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkları arasındaki ilişki (Ayık, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Harezmi Eğitim Modeli'nin hayat boyu öğrenme anahtar yetkinliklerinden; Matematik, fen ve dijital okuryazarlık yetkinliklerine etkisi: Karma bir çalışma (Kök, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Çevrimiçi öğrenme ortamlarında öğrencilerin gösterge panelleri kullanma durumlarının dijital okuryazarlık düzeylerine ve sorgulama topluluğuna etkisi (Amuce, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel dijital okuryazarlık düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Şevgin, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Müzik eğitiminde dijital okuryazarlık (Yılmaz, 2022)
Eğitim ve Öğretim	İngilizce öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerileri ile Web 2.0 araçlarının kullanım yetkinlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Karabıyık, 2024)
Bilim ve Teknoloji	İlkokullarda ve ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Arslan, 2019)

Konu Başlığı	Tezin Adı
Bilim ve Teknoloji	Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kara, 2021)
Bilim ve Teknoloji	Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile kişisel siber güvenliği sağlama davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yavuz, 2023)
Bilim ve Teknoloji	Uzaktan eğitim sürecinde sınıf öğretmenlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik tutumları ve dijital okuryazarlık öz-yeterliliklerinin incelenmesi (Tutar, 2023)
Bilim ve Teknoloji	Kuvvet ve enerji ünitesinde samr modeli kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve dijital okuryazarlık düzeylerine etkisi (Koç, 2023)
Bilim ve Teknoloji	Özel eğitim öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile yardımcı teknolojilere yönelik tutumlarının incelenmesi (Arslan, 2023)
Bilim ve Teknoloji	Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişki (Güngör, 2024)
Bilim ve Teknoloji	Öğretmenlerin siberkondria düzeyleri ile dijital okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Avcı, 2024)
Hemşirelik	Hemşirelik öğrencilerinde sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile sağlık okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık arasındaki ilişki (Dayanaklı, 2019)
Hemşirelik	Hemşire öğretim elemanlarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Erkan, 2023)
Hemşirelik	Hemşirelik öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Şahin Karagöz, 2023)
Hemşirelik	Toplumdaki bireylerin sağlık okuryazarlığı ve dijital okuryazarlık düzeyinin aşı karıştırlığı üzerine etkisi (Gülünay, 2023)
Hemşirelik	Postmenopozal dönemdeki kadınlara verilen dijital okuryazarlık eğitiminin sağlık okuryazarlığı ve yaşam kalitesine etkisi (Karakartal, 2024)
Hemşirelik	Ebeveynlerin dijital okuryazarlık ile dijital farkındalık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Tuncil, 2024)
İşletme	Girişimcilik eğitimi, dijital okuryazarlık becerileri ve bireysel yenilikçiliğin açık öğretim öğrencilerinin eğitsel oyun kabul düzeyleri üzerine etkisinin incelenmesi (Zeynalov, 2022)
İşletme	Muhasebe mesleği ve dijital dönüşüm: Muhasebe meslek mensuplarının dijital okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma (Artemel, 2023)
İşletme	Dijital okuryazarlık ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişki (Çavuş, 2023)
İşletme	Kadın girişimcilerin dijital okuryazarlık ve işletme performansı arasındaki ilişki: Gaziantep ili örneği (Güllü, 2024)
İletişim Bilimleri	Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi (Pamuk, 2024)
İletişim Bilimleri	Yaşlıların gündelik yaşamda dijital okuryazarlık deneyimleri üzerine sosyolojik bir araştırma (Güven, 2024)
İletişim Bilimleri	Toplumsal eşitsizlik ve dijital okuryazarlık: Lise öğrencileri üzerine bir alan araştırması (Kaya, 2020)
İletişim Bilimleri	Duygusal zekâ ile dijital okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma (Araman, 2023)
İletişim Bilimleri	Kırsal kesimde kadınların bilgi iletişim teknolojilerine erişimi, dijital okuryazarlık seviyelerinin tespiti; Çanakkale merkez köylerinde bir alan araştırması (Karagül, 2024)
Yönetim Bilişim Sistemleri	Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile bilişim etiği tutumları arasındaki ilişki üzerine bir araştırma (Eğri, 2024)
Spor	Pandemi sürecinde Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sosyal medya tutumları ve dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Alattabi, 2024)

Konu Başlığı	Tezin Adı
Spor	Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin mobil artırılmış gerçeklik ve yapay zekâ tutumlarının dijital okuryazarlık düzeylerine etkisi (Koç, 2024)
Sivil Havacılık	Bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım yeterliliği ile dijital okuryazarlık seviyelerinin pandemi dönemi sonrası önemi: Havacılık sektöründe bir araştırma (Yaşar, 2021)
Sağlık Yönetimi	Sağlık yöneticileri ve çalışanların dijital okuryazarlık düzeylerinin iş tatminine etkisi: Sakarya ili örneği (Demirci, 2023)
Sağlık Yönetimi	Sağlık çalışanlarının dijital okuryazarlık düzeyinin bilgi sistemlerine yönelik davranışsal niyet üzerindeki etkisi: Düzce örneği (Seis, 2024)
Sağlık Yönetimi	Sağlık kurumu yöneticilerinin dijital okuryazarlık becerileri ile örgütsel inovasyon performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şeker, 2024)
Kamu Yönetimi	Dijital okuryazarlık yeterli düzeylerinin akademik personel yönünden araştırması (Genç, 2021)
Kamu Yönetimi	Kamu kurumlarında dijitalleşme ve dijital okuryazarlık düzeyi: T.C. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünde bir uygulama (Cansaran, 2023)
Dilbilim	EFL bağlamında dijital okuryazarlık: Irak'taki öğrenciler için faydalar ve engellerin keşfi (Mohammad, 2024)
Dilbilim	Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında incelenmesi (Sağır, 2024)
Halkla İlişkiler	Dijital okuryazarlık becerisi ve uzaktan eğitim ilişkisi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileri örneği (Karadeniz, 2023)
Bilgi ve Belge Yönetimi	Yaşam boyu öğrenme, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık ve yenilikçilik ilişkisi: Üniversite idari personeli üzerinde bir araştırma (Tuncay, 2021)
Bilgi ve Belge Yönetimi	Dijital okuryazarlık e-ticaret ilişkisi: Bibliyometrik bir analiz (Cica, 2024)
Bankacılık	Finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık düzeyinin kripto para piyasası yatırımlarına etkisi: Uşak Üniversitesi örneği (Güven, 2024)

Tablo 2 incelendiğinde eğitim ve öğretim konu başlığında 92 yüksek lisans tez çalışmasının yapılmış olduğu görülmektedir. Bilim ve Teknoloji alanında 8, Hemşirelik alanında 6, İletişim Bilimleri alanında 5, Sağlık Yönetimi alanında ise 3 Yüksek Lisans çalışması yapılmıştır. Spor, Bilgi ve Belge Yönetimi, Dilbilim ve Kamu Yönetimi alanlarında ikişer çalışma yapılmışken; Bankacılık, Halkla İlişkiler, Sivil Havacılık ve Yönetim Bilişim Sistemleri alanlarında ise birer çalışma yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla, Eğitim ve Öğretim alanında, dijital okuryazarlığa yönelik çok sayıda çalışma yapıldığı belirlenmiştir.

Grafik 2*Yüksek Lisans Tezlerinin Örneklem Gruplarına Göre Dağılımı*

Grafik 2 incelendiğinde Yüksek Lisans Tezlerinin %87'sinin Eğitim ve Öğretim konu başlığı altında toplanmış olduğu görülmektedir. Burada öğretmenler %56, öğrenciler ise %31'lik bir yüzde ile eğitim alanını oluşturmuş durumdadır. Geri kalan %13'lük bölümü ise genel kitle, kütüphaneci, memur, iletişimci, sağlık yöneticisi, muhasebeci, idari personel, hasta/hasta yakınları, eğitim müfredatı, kadın girişimci, halka ilişkiler yöneticisi oluşturmaktadır.

Yüksek öğrenim dışında, 2019-2024 yılları arasında Türkiye'de dijital okuryazarlık konusu ile ilgili makaleler de ayrıca alanyazındaki çalışma alanlarını anlamak açısından önemlidir. Bu çözümleme gerçekleştirilirken, yüksek lisans ve/ya da doktora tezlerinden makaleleştirilen çalışmalar incelemenin dışında bırakılmıştır. Bu ölçüt çerçevesinde ortaya çıkan çalışma sayısı ise 51'dir. Örneklemeye dahil edilen çalışmalar ve konu başlıkları aşağıdaki tabloda paylaşılmıştır:

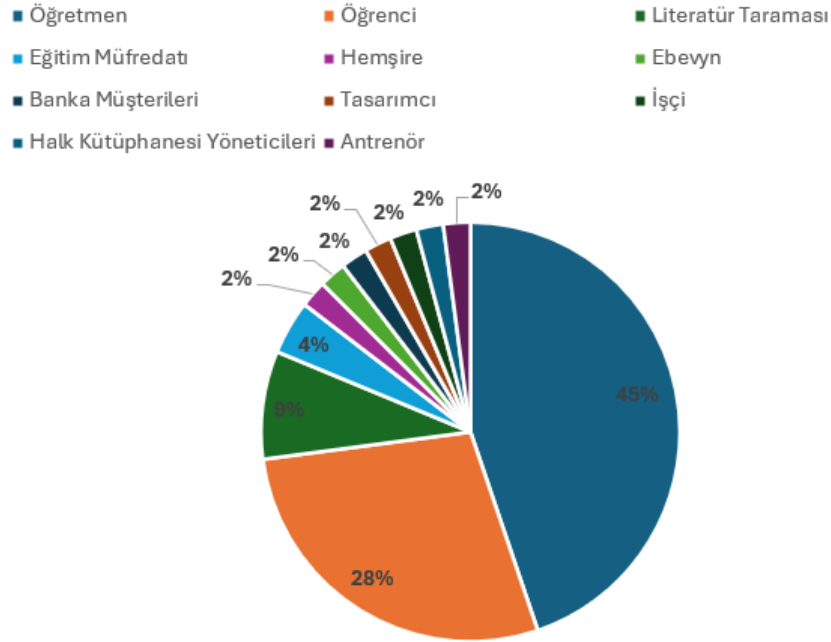
Tablo 3*Örneklemeye Dahil Edilen Çalışmalar ve Konu Başlıkları*

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Spor	Dijital Okuryazarlık ve Dijital Bağımlılık ilişkisi: Hokey Sporcuları Araştırması (Özsarı ve Deli, 2023)
Pedagoji	Web 2.0 araçlarının dijital okuryazarlık becerilerinin ve web pedagojik içerik bilgisinin gelişimine etkisi (Baki, 2022)
Pedagoji	Erken çocukluk döneminde dijital okuryazarlık (Kardeş, 2020)
Pedagoji	10-12 Yaş Grubu Öğrencileri İçin Dijital Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması (Pala ve Başbüyük, 2020)
Pedagoji	Orta öğretim öğrencilerinin dijital okuryazarlık ve bilgi güvenliği farkındalığı seviyelerinin incelenmesi (Talan ve Aktürk, 2021)
Kamu Yönetimi	Türkiye'de Dijital Okuryazarlık Çalışmaları: Alanyazına Dayalı Nitel Bir Araştırma (Özkaya ve Erat, 2022)
İletişim Bilimleri	Yükseköğretimde dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık dersine yönelik betimsel bir analiz (Sezgin ve Karabacak, 2020)

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Hemşirelik	Hemşirelik mesleğinde dijital okuryazarlık: Kayseri ili örneği (Erbir, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık becerilerine ilişkin öğrenci algıları (Akman, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık, çevrim içi öğrenme ve akademik isteklilik arasındaki ilişkinin incelenmesi (Akman, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Aksoy vd., 2021)
Eğitim ve Öğretim	Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık (Altun ve Alpan, 2021)
Eğitim ve Öğretim	İlkokul Düzeyinde Dijital Okuryazarlık Becerileri Rubriğinin Geliştirilmesi (Aydemir vd., 2019)
Eğitim ve Öğretim	2024 Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın Dijital Okuryazarlık Açısından İncelenmesi (Banaz, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri (Bay, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Fen bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyine çeşitli değişkenlerin etkisi (Can vd., 2020)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık beceri yeterlilik düzeyleri (Kırşehir örneği). (Çelikkaya ve Köşker, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Covid-19 süreciyle birlikte öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. (Doğan ve Birişçi, 2022)
Eğitim ve Öğretim	eTwinning projelerinin öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerilerine katkısı (Erdem vd., 2021)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile hayat boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi (Gökbulut, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık becerilerinin incelenmesi: Sosyal bilgilerde dijital okuryazarlık (Gülmez, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Okul idarecilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Irgatoğlu vd., 2024)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterlilik becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi (Karakuş ve Ocak, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerin kendilerine yönelik dijital okuryazarlık düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi (Keskin ve Küçük, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Üniversite öğrencilerinin metaverse inançları ile dijital okuryazarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi (Ocak vd., 2024)
Eğitim ve Öğretim	Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Ogelman vd., 2022)
Eğitim ve Öğretim	Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Özgül vd., 2023)
Eğitim ve Öğretim	İlkokul öğrencilerine yönelik dijital okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması (Şahin vd., 2022)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının akademik okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Türkben ve Satılmış, 2022)
Eğitim ve Öğretim	Meslek yüksekokulu öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri (Uyar, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri dijital bağımlılık ve sanal ortam yalnızlık düzeyleri (Ünal ve Korkmaz, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri (Yontar, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) Ve Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Becerileri Bağlamında İncelenmesi (Direkçi vd., 2019)
Eğitim ve Öğretim	Öğretmen adaylarının kendilerine yönelik dijital okuryazarlık değerlendirmelerinin incelenmesi (Öztürk ve Budak, 2019)

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Eğitim ve Öğretim	Dijital okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı: karşılaştırmalı bir inceleme (Silik ve Aydın, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Dijital Okuryazarlık Kavramına İlişkin Görüşleri (Kuru, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Dijital türkçelerin gözünden dijital okuryazarlık (Özaydın ve Kumral, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Akademisyenlerin dijital okuryazarlık hakkındaki görüşlerinin incelenmesi (Yeşiltai vd., 2023)
Bilim ve Teknoloji	Türkiye'deki Lisans Öğrencilerinin ve Mezunlarının Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Bayrakçı ve Narmanlıoğlu, 2021)
Bilim ve Teknoloji	Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ile dijital veri güvenliği farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. (Gökbulut, 2021)
Bilim ve Teknoloji	BÖTE bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi (Kozan ve Özek, 2019)
Bilim ve Teknoloji	Dijital okuryazarlık ve diğer değişkenlerle internet bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi (Kul, 2020)
Bilim ve Teknoloji	Dijital okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Sulak, 2024)
Bilim ve Teknoloji	Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin ve e-öğrenmeye yönelik tutumlarının incelenmesi (Şahin, 2021)
Bilim ve Teknoloji	Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi (Şahin ve Kalkan, 2022)
Bilim ve Teknoloji	Temel eğitim öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri (Ordu ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi örneği) (Yazıcıoğlu vd., 2019)
Bilim ve Teknoloji	Üniversite öğrencilerinin kendilerine ilişkin dijital okuryazarlık algıları (Doğan ve Demirkan, 2020)
Bilim ve Teknoloji	Üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri ile dijital mahremiyet kaygısı arasındaki ilişki (Okumuş ve Atılğan, 2021)
Bilgi ve Belge Yönetimi	Dijital okuryazarlık ile ilgili tezlerin sistematik derlemesi (Gür ve Duman, 2024)
Bankacılık	Dijitalleşen dünyada dijital okuryazarlık: Banka müşterileri üzerine bir araştırma (Terzi ve İşli, 2020)

Tablo 3 incelendiğinde Eğitim ve Öğretim konu başlığında 30 çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Bilim ve Teknoloji alanında 10, Pedagoji alanında 4, Dilbilim alanında 2 çalışma yapılmışken; Hemşirelik, Spor, Bilgi ve Belge Yönetimi, İletişim Bilimleri ve Bankacılık alanlarında ise birer çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çözümleme sonucunda Eğitim ve Öğretim alanında, tıpkı yüksek lisans ve doktora tezlerinde olduğu gibi dijital okuryazarlığa yönelik çok sayıda çalışma yapıldığı saptanmıştır.

Grafik 3*Türkiye’de Yapılan Çalışmalarda Örneklem Gruplarına Dağılımı*

Grafik 3 incelendiğinde Türkiye’de yapılan çalışmaların %73’ünün Eğitim ve Öğretim konu başlığı altında toplanmış olduğu görülmektedir. Burada öğretmenler %45, öğrenciler ise %28’lik bir yüzde ile eğitim alanını oluşturmuş durumdadır. Geri kalan %27’lük bölümde ise alanyazın taraması, eğitim müfredatları, hemşire, ebevyn, banka müşterileri, tasarımcı, işçi, antrenör ve halk kütüphanesi yöneticileri oluşturmaktadır. Bu inceleme sonucunda %9’luk Alanyazın Taraması ve %4’lük Eğitim Müfredatına yönelik yapılan çalışmalar; doktora ve yüksek lisans tezlerinde karşımıza çıkmaması dikkat çekmektedir.

Dijital okuryazarlıkla ilgili yabancı alanyazında 2019-2024 yılları arasında yapılan çalışmalarda dijital okuryazarlığın İngilizce karşılığı olan “digital literacy” ifadesi anahtar sözcük olarak kullanılmıştır. Burada ayrıca akademik çalışmalara Yüksek Lisans ve Doktora tezleri de dahil edilmiş ve toplamda 57 akademik çalışma karşımıza çıkmıştır.

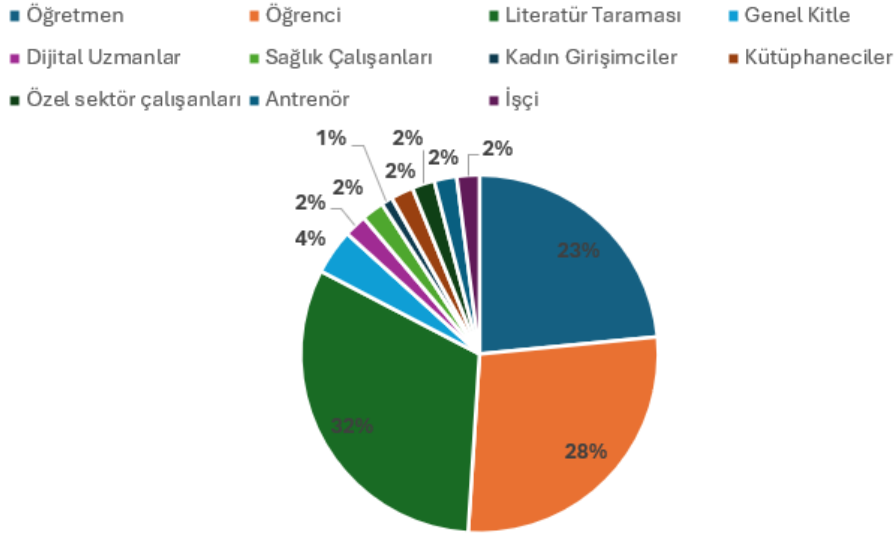
Tablo 4*Örnekleme Dahil Edilen Çalışmalar ve Konu Başlıkları*

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Bilgi ve Belge Yönetimi	Emerging technologies: Leveraging digital literacy for self-sufficiency among library professionals (Diseiye vd., 2024)
Bilgi ve Belge Yönetimi	The shift towards digital literacy in Australian university libraries: Developing a digital literacy framework (Johnston, 2020)
Bilim ve Teknoloji	Technology-based language learning: Investigation of digital technology and digital literacy (Alakrash ve Abdul Razak, 2021)
Dilbilimi	What is digital literacy? A comparative review of publications across three language contexts (Pangrazio vd., 2020)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy of future preschool teachers (Ansimova, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Navigating the digital world: development of an evidence-based digital literacy program and assessment tool for youth (Buchan vd., 2024)
Eğitim ve Öğretim	Enhancing digital literacy in education: educational directions (Chan, 2024)

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Eğitim ve Öğretim	Development of students' digital literacy skills through digital storytelling with mobile devices (Churchill, 2020)
Eğitim ve Öğretim	ChatGPT in education: Transforming digital literacy practices (Ciampa vd.,2023)
Eğitim ve Öğretim	The Relationship Between Digital Literacy Skills Instruction and Increased Skills Proficiency (Erwin, 2020)
Eğitim ve Öğretim	From digital literacy to digital competence: the teacher digital competency (TDC) framework (Falloon, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Digital Literacy Development in Teacher Education: A Case Study (Federko- Bartos, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Defining digital literacy development: An examination of pre-service teachers' beliefs (List, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy in formal online education: A short review (Yustika ve Iswati, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy, digital competence and research productivity of educators (Yazon vd., 2019)
Eğitim ve Öğretim	Digital Literacy Curriculum: A Case Study Approach to 21st Century Source Evaluation Skills (Woodley, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Skills in the area of digital safety as a key component of digital literacy among teachers (Tomczyk, 2020)
Eğitim ve Öğretim	Exploring digital literacy strategies for students with special educational needs in the digital age (Tohara, 2021)
Eğitim ve Öğretim	Implementation of Digital Literacy in Indonesia Early Childhood Education (Tatminingsih, 2022)
Eğitim ve Öğretim	Teacher digital literacy: The indisputable challenge after COVID-19 (Sánchez-Cruzado., 2021)
Eğitim ve Öğretim	How to use digital literacy as a learning resource for teacher candidates in Indonesia (Rusdiyah vd., 2020)
Eğitim ve Öğretim	Digital literacy of preservice science teacher (Rizal, 2019)
Eğitim ve Öğretim	Teachers' Competence in Digital Literacy in The Teaching of English at Islamic Senior High Schools (Rasyid ve Nuriyah, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Strengthening Civic Literacy among Students through Digital Literacy in Society 5.0 (Nuryadi ve Widiatmaka)
Eğitim ve Öğretim	Tools for assessing teacher digital literacy: a review (Nguyen ve Habok, 2024)
Eğitim ve Öğretim	Voice and Choice: How Supplemental Educational Programs Involving Instructional Technologies, Digital Literacy, and Leadership Opportunities Empower Youth to Advocate for Educational Change (Myers, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Digital demand and digital deficit: conceptualising digital literacy and gauging proficiency among higher education students (Morgan vd., 2022)
Eğitim ve Öğretim	Developing digital literacy for teaching and learning (Marín ve Castaneda, 2023)
Eğitim ve Öğretim	A framework of pre-service teachers' conceptions about digital literacy: Comparing the United States and Sweden (List vd., 2020)
Eğitim ve Öğretim	Transformational Leadership and Implementation of Digital Literacy Programme in Kenya (Ranoh, 2021)
Eğitim ve Öğretim	A literature review of digital literacy over two decades (Peng ve Yu, 2022)
Eğitim ve Öğretim	Developing Digital Literacy in Digital Natives: A Quantitative Study of Digital Literacy and Niswonger Online Students (Pavlovich, 2021)
Eğitim ve Öğretim	A scientometric study of digital literacy, ICT literacy, information literacy, and media literacy (Park vd., 2021)

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Finans	Financial behavior in the digital economy era: Financial literacy and digital literacy (Firmansyah ve Susetyo, 2022)
Hemşirelik	Health literacy, digital literacy and eHealth literacy in Danish nursing students at entry and graduate level: a cross sectional study (Holt vd., 2020)
İletişim Bilimleri	The effects of Covid-19 on the digital literacy of the elderly: norms for digital inclusion (Martínez-Alcalá, 2021)
İletişim Bilimleri	Digital literacy in the transformation of historical learning in the time of covid-19 (Mardiani vd., 2021)
İletişim Bilimleri	An approach to digital literacy through the integration of media and information literacy (Leaning, 2019)
İletişim Bilimleri	Epilogue: Rethinking digital literacy: Media education in the age of digital capitalism (Buckingham, 2020)
İletişim Bilimleri	Digital literacy in theory and practice: learning from how experts and advocates engage in civic life (Polizzi, 2020)
İşletme	The importance of digital literacy on the labour market (Bejaković ve Mrnjavac, 2020)
İşletme	Connecting digital literacy in higher education to the 21st century workforce (Khan vd., 2022)
İşletme	Workplace literacy skills—how information and digital literacy affect adoption of digital technology (Nikou vd., 2022)
İşletme	Digital literacy and digital transformation activities of service and manufacturing SMEs (Krajčik vd., 2023)
İşletme	Digital literacy development trends in the professional environment (Kateryna vd., 2020)
Kamu Yönetimi	Cultivating the digital citizen: trust, digital literacy and e-government adoption (AbdulKareem ve Oladimeji, 2024)
Kamu Yönetimi	Digital rights, digital citizenship and digital literacy: What's the difference? (Pangrazio ve Sefton-Green, 2021)
Pedagoji	Enhancing digital literacy and creativity (Blum-Ross vd., 2019)
Sağlık Bilimleri	Digital literacy as a new determinant of health: a scoping review (Arias Lopez vd., 2023)
Siyaset Bilimi	Digital literacy and online political behavior (Guess ve Munger, 2022)
Sosyoloji	Digital citizenship during a global pandemic: Moving beyond digital literacy (Buchholz vd., 2020)
Sosyoloji	Digital literacy in digital society 5.0: Some challenges (Sá vd., 2021)
Sosyoloji	A digital literacy model to narrow the digital literacy skills gap (Reddy vd., 2023)
Sosyoloji	Digital literacy key performance indicators for sustainable development (Radovanovic vd., 2020)
Sosyoloji	Digital citizenship and digital literacy in the conditions of social crisis (Milenkova ve Lendzhova, 2021)
Sosyoloji	I am not computer savvy": A look into the everyday digital literacy levels of formerly incarcerated people using a novel holistic digital literacy framework (Magassa, 2020)
Sosyoloji	From digital literacy to digital intelligence (Rahman vd., 2021)

Tablo 4 incelendiğinde Eğitim ve Öğretim konu başlığında 29 çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Sosyoloji alanında 7, İletişim Bilimleri ve İşletme alanında 5; Bilgi ve Belge Yönetimi ve Kamu Yönetimi alanlarında 2; Bilim ve Teknoloji, Dilbilim, Finans, Hemşirelik, Pedagoji, Sağlık Bilimleri ve Siyaset Bilimi alanlarında ise birer çalışma yapıldığı saptanmıştır. Bu veriler doğrultusunda yabancı alanyazındaki ana araştırma konusunun tıpkı Türkiye’de olduğu gibi Eğitim ve Öğretim olduğu görülmektedir.

Grafik 4*Yabancı Alanyazında Yapılan Çalışmalarda Örneklem Gruplarının Dağılımı*

Grafik 4 incelendiğinde yabancı alanyazında yapılan çalışmaların %51 ile Eğitim ve Öğretim konu başlığı altında toplanmış olduğu görülmektedir. Burada öğrenciler %28, öğretmenler ise %23'lük bir yüzde ile Eğitim ve Öğretim konu başlığını oluşturmuş durumdadır. Türkçe alanyazındaki çalışmaların aksine, yabancı alanyazında yapılan çalışmaların %32'sini Alanyazın Taraması'nın oluşturması dikkat çekicidir. Geri kalan %17'lik bölümde ise genel kitle, dijital uzmanlar, sağlık çalışanları, kadın girişimciler, kütüphaneciler, özel sektör çalışanları, işçi ve antrenör oluşturmaktadır. Türkiye'de yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında Alanyazın Taraması çalışmalarının çok daha yüksek oranda yer alması burada dikkat çeken en önemli unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Ortaya konulan bulgular sonucunda 2019-2024 yılları arasında hem türkçe hem de yabancı alanyazında dijital okuryazarlık konusu ile ilgili hazırlanmış olan akademik araştırmalarda Eğitim ve Öğretim konusu ve bununla bağlantılı olarak öğrenci ve öğretmenlerin en yüksek örneklem grubunu oluşturduğu, çözümlemeye dahil edilen 248 çalışmanın %63'ünün bu gruba yönelik olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalara yaş özelinde baktığımızda dijital okuryazarlık çalışmalarında ağırlıklı olarak genç ve orta yaş grubundaki bireylerin dahil edildiği, yaşlı bireylerin ise söz konusu dijital okuryazarlık araştırmaları olduğunda göz ardı edildiği ortaya konmuştur. Doğum oranlarının düştüğü, beklenen yaşam süresinin arttığı ve her geçen gün giderek yaşlanmakta olan küresel ortamda, yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık bağlamında sahip oldukları bilgi düzeyleri ve deneyimlerine yönelik var olan çalışmaların sayısının yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmamız, yaşlılık ve dijital okuryazarlık ilişkisine ilişkin daha fazla sayıda akademik çalışma yapılmasını özendirmeyi amaçladığı için sıradaki bölümde 2019-2024 seneleri arasında belirlemiş olduğumuz ölçütler çerçevesinde Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık ilişkisini ele almış araştırmalar çözümlenmiştir.

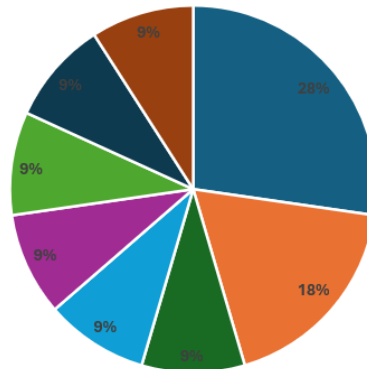
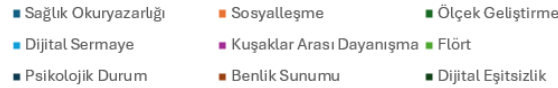
Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık İlişkisini Ele Alan Akademik Çalışmalar

Bu bölümde Türkiye'de ve yabancı alanyazında, dijital okuryazarlık ve yaşlılık arasındaki ilişkiyi incelemiş olan akademik çalışmalar çözümlenmiştir. Türkiye özelinde, belirtmiş olduğumuz ölçütleri karşılayan toplam 12 çalışma bulunmuştur. Bu çalışmalar esasen dijital çağda yaşlılık üst başlığında ele alınmalıdır. Genel olarak, internet dolayımı platformların belirli bir kısmını kullanabilme yeteneğini gösteren kişilerin "dijital okuryazar" olarak düşünülürse, yaşlı bireyler hakkında yapılan çalışmaların araştırma başlıkları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 5*Türkiye’de Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık İlişkisini Ele Alan Çalışmalar*

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Sosyoloji	Yaşlıların toplumsal sınıfı, dijital sermayeleri ve Covid-19 salgınında bağlantıda kalma pratikleri (Arun vd., 2022)
Sosyoloji	Kuşaklararası Dayanışma Açısından Yaşlıların Dijital Okuryazarlık Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Çalışma (Erbil ve Hazer, 2021)
Sosyoloji	Dijital teknoloji kullanımında yaşlı bireylerin deneyimleri: Ankara örneği (Kültür, 2024)
Sosyoloji	Yaşlı Yetişkinlerde Dijital Flört Uygulamaları Kullanım Pratikleri Üzerine Bir Saha Çalışması (Tansel, 2023)
Sosyoloji	Yaşlı Bireylerin Dijital Alanda Sosyalleşmesi Üzerine Bir Çalışma (Uysal ve Zengin, 2023)
Sosyal Hizmet	Yaşlı bireylerin dijital eşitsizlik deneyimleri: Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet bağlamında nitel bir analiz (Kaptan, 2024)
Sosyal Hizmet	Yaşlılara Yönelik Dijital Teknolojiler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Geronteknolojik Sosyal Hizmet Uygulamasını Doğurabilir mi ? (Karasoy ve Yıldırım, 2023)
Sağlık Yönetimi	Yaşlı bireylerde e-sağlık okuryazarlık düzeyi ve dijital sağlık hizmetlerinin kullanımı (İlgar ve Bilgili, 2023)
Sağlık Yönetimi	Orta yaşlı ve yaşlı bireylerde E-sağlık okuryazarlığı ve sosyo-ekolojik modele göre etkileyen faktörlerin belirlenmesi (Ataman, 2024)
İletişim Bilimleri	Yaşlı Bireylerin Sosyal Medya Kullanımı ve Yaşlanma Algısı (Kalınkara ve Sarı, 2023)
Hemşirelik	Genç yaşlı bireylere verilen web tabanlı eğitimin E-sağlık okuryazarlığı, dijital okuryazarlık ve sağlıklı yaşam biçimi davranış düzeylerine etkisi (Yıldırım, 2024)
Gazetecilik	Yaşlıların sanal topluluklara üye olma motivasyonlarına yönelik kullanımlar-doyumlar yaklaşımı bağlamında bir araştırma: Facebook grubu örneği (Kahveci, 2020)

Tablo 5 incelendiğinde Sosyoloji alanında 5 çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Sosyal Hizmet ve Sağlık Yönetimi alanında ikişer çalışma; İletişim Bilimleri, Hemşirelik ve Gazetecilik alanlarında ise birer çalışma yapıldığı ortaya konuştur. Bu veriler doğrultusunda dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisinin Sosyoloji alanında yoğun bir ilgi gördüğü açıkça görülmektedir. Sosyolojinin yanı sıra Sosyal Hizmet alanında da çalışmaların yapılması, konunun akademik açıdan toplumsal olarak dikkat çekici bir görünüme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktadaki bir diğer önemli gösterge ise Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık ilişkine ilişkin çalışmaların Sosyal Bilimler alanıyla sınırlı kalmış olduğudur.

Grafik 5*Türkçe Alanyazında Yapılan Çalışmalardaki Kavramsal Dağılımlar*

Grafik 5 incelendiğinde Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılığa ilişkin yapılan araştırmaların neredeyse üçte biri (%28) Sağlık Okuryazarlığı ile ilişkisi bağlamında yapılmıştır. İkinci sırada ise %18 ile Sosyalleşme bulunmaktadır. Ölçek Geliştirme, Dijital Sermaye, Kuşaklar Arası Dayanışma, Flört, Psikolojik Durum, Benlik Sunumu ve Dijital Eşitsizlik konuları, yaşlı bireylerin dijital okuryazarlık düzey ve deneyimlerini anlamak amacıyla yararlanılan diğer kavramlar olarak karşımıza çıkmıştır.

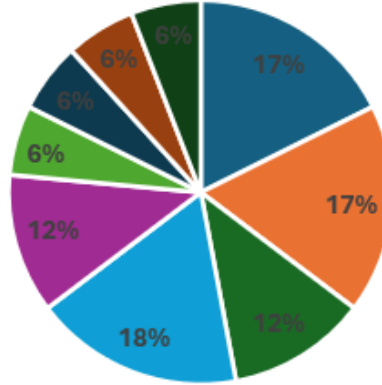
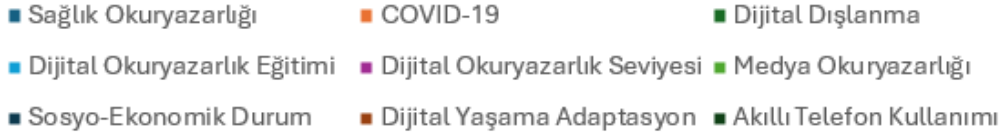
Bunlara ek olarak yapılan çalışmaların 7'sinde Nitel, 5'inde ise Nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nicel araştırmalarda, sormaca; Nitel araştırmalarda ise yarı- yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Tablo 6

Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılık İlişkisini Ele Alan Yabancı Alanyazındaki Çalışmalar

Konu Başlığı	Makalenin Adı
Sosyoloji	Elderly people's adaptation to the evolving digital society: A case study in Vietnam (Nguyen vd., 2022)
Sosyoloji	Impact of digital literacy on the labor income of the "young" elderly: evidence from China (Xiaoxia, 2022)
Sosyal Hizmet	The mediating effect of self-efficacy between the elderly's digital information literacy and life satisfaction (Choi ve Song, 2020)
Sağlık Bilimleri	Theoretical framework of concerns about falling in older people: the role of health literacy (Lim vd., 2023)
Sağlık Bilimleri	Research progress on digital health literacy of older adults: A scoping review (Wang ve Luan, 2022)
Psikoloji	The Relationship Between Types of Smartphone Use, Digital Literacy, and Smartphone Addiction in the Elderly (Jeong ve Bae, 2022)
Psikoloji	The effects of Covid-19 on the digital literacy of the elderly: norms for digital inclusion (Martínez-Alcalá, 2021)
Hemşirelik	E-health literacy in older adults: an evolutionary concept analysis (Jung vd., 2022)
Hemşirelik	Measurement of digital literacy among older adults: systematic review (Oh vd., 2021)
Ekonomi	Measuring and applying digital literacy: Implications for access for the elderly in rural China (Zhang, 2023)
Eğitim ve Öğretim	Digital Literacy for Older Adults: perceptions about teaching-learning (Flauzino vd., 2020)
Eğitim ve Öğretim	Elderly people and the barriers to digital education (Melchior, 2023)
Eczacılık	Smartphone ownership, digital literacy, and the mediating role of social connectedness and loneliness in improving the wellbeing of community-dwelling older adults of low socio-economic status in Singapore (Soundararajan, 2023)
Bilgi İletişim Teknolojileri	Smartphone usage among older adults (Busch vd., 2021)
Bilgi İletişim Teknolojileri	Ensuring sustainable digital inclusion among the elderly: A comprehensive analysis (Mohan vd., 2024)
Bilgi İletişim Teknolojileri	Digital literacy competencies and interests of elderly people (Zadražilová ve Vizváry, 2021)
Bilgi İletişim Teknolojileri	Learning elements for digital literacy among elderly: A scoping review (Zaid vd., 2022)

Tablo 6 incelendiğinde Bilgi İletişim Teknolojileri alanında 4 çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Eğitim ve Öğretim, Sosyoloji, Psikoloji, Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri alanında ikiye çalışmada; Eczacılık, Ekonomi ve Sosyal Hizmet alanlarında ise birer çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu veriler aracılığıyla dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisinin, yabancı alanyazında teknik ve toplumsal boyutlarıyla ele alındığı ortaya konmuştur.

Grafik 6*abancı Alanyazında Yapılan Çalışmalarda Kavramsal Dağılımlar*

Grafik 6 incelendiğinde Dijital Okuryazarlık ve Yaşlılığa ilişkin yapılan araştırmalarda %18 ile Dijital Okuryazarlık Eğitimi ilk sırada bulunurken; COVID-19 ve Sağlık Okuryazarlığı'nın %17 ile ikinci sırada bulunduğu ortaya konmuştur. Dijital Dışlanma ve Dijital Okuryazarlık Seviyesi konuları ise %12'lik bir yer kaplamaktadır. Akıllı Telefon Kullanımı, Sosyo-Ekonomik Durum, Medya Okuryazarlığı ve Dijital Yaşama Adaptasyon konuları %6'lık bir dilimi kapsamaktadır.

Bunlara ek olarak yapılan çalışmaların 8'inde Nitel, 8'inde Nicel ve 1'inde ise Karma Araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nicel araştırmalarda, sormaca; Nitel araştırmalarda ise yarı- yapılandırılmış görüşme ve alanyazın taraması tekniklerinden yararlanılmıştır. Karma yöntemi kullanan çalışmada ise sormaca (anket) ile beraber yarı-yapılandırılmış mülakat (görüşme) yöntemleri kullanılmıştır.

Sonuç ve Öneriler

İnternet dolayımı dijital platformlar, 1990'lı yıllardan itibaren giderek artan bir biçimde gündelik yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Dolayısıyla dijitalleşmeden ayrı bir toplumsallaşma olanaklı değildir. Bourdieu'nun ifadesiyle bireyin sahip olduğu habitusu belirleyen ekinel, toplumsal, iktisadi ve simgesel sermaye türleri de bu etkiden ayrı okunamaz. Bireylerin, eşyanın doğasına aykırı yaşanan bu hızlı bu dönüşüme sorunsuzca uyum sağlamaları, toplumsal yaşama sorunsuzca katılımları için gerekli bilgi ve becerileri kazanabilmeleri açısından dijital okuryazarlık kavramı yaşamsal bir öneme sahiptir. Öyle ki kamudaki dijitalleşmenin; hukukî, finansal ve de eğitim, sağlık gibi bütün vatandaşlık kazanımları ile ilişkili hale geldiği günümüzde dijital okuryazar olmak temel insanî haklardan biri haline gelmiştir. Dolayısıyla bütün demografik gruplara ait bireyler, bu haktan yararlanma hakkına da sahiptir.

Dijital okuryazarlığın içinde yaşadığımız çağdaki önemine yönelik farkındalık oluşturma gücüne sahip alanların başında ise hiç kuşkusuz akademi gelmektedir. Akademisyen ve araştırmacılar tarafından yapılmış olan çalışmalar, gündem yaratma gücü ile sivil toplum örgütlerini ve siyasa yapıcılarını iyileştirici faaliyetlere geçirme gücüne sahiptir. Bütün bu gerçekliği göz önünde bulundurduğumuzda dijital okuryazarlık konusunda yapılmış olan akademik çalışmaların bütüncül bir çözümlemesi, gelecekte alana ilişkin yapılacak olan çalışmalara yol gösterici olmasının yanı sıra alana ilgi duyan araştırmacıların var olan durumu

değerlendirerek eksiklere yönelmesini sağlamak açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın alanyazın için olduğu kadar ve toplumsal ilginlik açısından yaygın etkisi yüksektir.

Bu amaçlar doğrultusunda yapılandırılan çalışmada, türkçe ve yabancı alanyazınlara ilişkin, 2019-2024 yılları arasında belirlenen ölçütler çerçevesinde yapılmış 273 akademik çalışmanın çözümlemesi amaçlanmıştır. Sistematik Alanyazın Taraması yöntemiyle gerçekleştirilen araştırmanın öncüllerinden (Açıkgöz ve Kılınç, 2023; Gür ve Duman, 2024 ve Özkaya ve Erat, 2022) farkı, ulusal alanyazını ile sınırlı kalmayıp, Ki bu da ilgili okura küresel dünyada küresel bir sorun olan dijital okuryazarlığın hangi boyutları ile tartışıldığı noktasında güçlü bir öngörü sunmaktadır. Araştırmanın, hem dijital okuryazarlık kavramını “yaşlılık” özelinde incelenmesi, hem de yabancı alanyazını da kapsayıcı yönü ile ulusal alanyazındaki ilk çalışma olması, çalışmanın özgün değerini ifade etmektedir.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulgulara bakıldığında; dünya genelinde dijital okuryazarlık kavramının ağırlıklı olarak çocuk ve gençlere yönelik olarak incelendiği görülmektedir. Türkiye’de yapılmış olan Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinde Eğitim ve Öğretim uzmanlık alanının yapılan çalışmaların %72’sini oluşturması bu durumu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu durum, araştırma konusu olarak Eğitim alanının ilkseli olması açısından anlaşılır olsa da kavramın öğrenci ve eğitimciler alanına sıkışmış olduğunu açık bir biçimde göstermiştir. Birçok olanağı içerisinde barındıran dijital okuryazarlık, Türkiye’deki yüksek öğrenim çevrelerinde konu ve örneklem çeşitliliği arttırılacak biçimde incelenen disiplinler arası okumanın zenginliği ile daha çözüm odaklı çalışmaların üretileceği tartışılmaz bir gerçektir. Bulgulara türkçe ve yabancı alanyazınlar özelinde bakıldığında, verilerde oransal bir değişim görülmemekte, her iki alanda da en fazla çalışmanın Eğitim ve Öğretim uzmanlık alanında olduğu görülmektedir. Ancak burada içeriksel ve niteliksel birtakım farklılıklar söz konusudur. Bunlardan birincisi, yabancı alanyazında yapılmış olan çalışmalarda konu ve örneklem çeşitliliğinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bir diğer dikkat çekici nokta ise, yapılan araştırmalarda birden fazla yazarlı çalışmaların sayısının fazla olmasıdır. Dijital okuryazarlık bağlamında disiplinlerarası yaklaşımın son derece önemli olduğu göz önünde bulundurulursa, farklı donanım ve deneyimlere sahip akademisyenlerin konu hakkında bir araya gelerek akademik çalışmalar yapmış olması önemlidir ve bu durum Türkiye’de de yaygınlaşmalıdır.

Dijital okuryazarlığa yaşlılık özelinde bakıldığında türkçe ve yabancı alanyazındaki çalışmalarda dikkat çeken noktaların başında, Türkçe alanyazında dijital okuryazarlık ve yaşlılık ilişkisi Sosyal Bilimler kapsamında ele alınmışken; yabancı alanyazında Mühendislik, Bilişim gibi alanlarda da yaşlılığa yönelik çalışmaların yapılmış olması dikkat çekmektedir. Bir diğer önemli nokta ise, Türkiye’deki çalışmalarda yaşlı bireylerin dijital ortamlara, dijital okuryazarlık sahibi olarak katılımlarına olanak sağlayacak çeşitli uygulamaya yönelik içerik üretimi ve /veya belge bulunmuyor oluşudur. Elbette ki bu durum yalnızca akademisyenlerin elinde değildir. Bu noktada Sivil Toplum Kuruluşları, Akademisyenler ve Kamu Kurumları ortaklaşa hareket ederek, bu tip eğitimlerin yaygınlaşmasını sağlamalıdır. Bu araştırma sonucunda dijital ortamlar ve yaşlı bireyler arasındaki ilişkilerin daha derinlemesine, farklı disiplinlerin katılımı ve işbirliği ile incelenmesinin yanı sıra yaşlı bireylerin bu ortamlarda daha fazla etkin kullanıcılar olarak yer alabilmeleri amacıyla akademik alanda çok daha fazla sayıda çalışma yapılması gereklilikleri ortaya konmuştur.

İncelenen çalışmalara yönetsel olarak bakıldığında her iki alanda da araştırma yöntemleri kapsamında göze çarpan eksiklik; Karma Araştırma yönteminin kullanılmamasıdır. Bilindiği üzere karma yöntem kullanılarak yapılan çalışmalar, ele alınan konu hakkında kapsamlı çıktılar sağlayarak daha güçlü çözümlerin yapılmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda yaşlılık ve dijital okuryazarlık çalışmalarında karma yöntemin kullanımının artması önemlidir.

Son olarak, söz konusu çalışmanın dijital okuryazarlık kapsamında; alanyazın taraması temelli, eleştirel bakış açısıyla yazılmış ve kavramları karşılaştırmalı biçimde sunan araştırmaların önünü açması umulmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- Ç.K., N.Ç.K.; Veri Toplama- Ç.K., N.Ç.K.; Veri Analizi/Yorumlama- Ç.K., N.Ç.K.; Yazı Taslağı- Ç.K., N.Ç.K.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ç.K., N.Ç.K.; Son Onay ve Sorumluluk- Ç.K., N.Ç.K.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.
Finansal Destek	Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	Conception/Design of Study- Ç.K., N.Ç.K.; Data Acquisition- Ç.K., N.Ç.K.; Data Analysis/Interpretation- Ç.K., N.Ç.K.; Drafting Manuscript- Ç.K., N.Ç.K.; Critical Revision of Manuscript- Ç.K., N.Ç.K.; Final Approval and Accountability- Ç.K., N.Ç.K.
Conflict of Interest	Authors declared no conflict of interest.
Grant Support	Authors declared no financial support.

Yazar Bilgileri Author Details

Çağatay Karaöz (Doktora Öğrencisi)

¹ İstanbul Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İstanbul, Türkiye

0000-0003-2951-610X

cagataykaraoz@gmail.com

Nilnur Tandoğmuş Kahraman (Doç. Dr.)

² İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü Reklam Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye

0000-0001-5554-3668

Kaynakça | References

- Açıkgöz, M. N., & Kılınç, E. (2023). Türkiye’de Dijital Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Yönetim Bilişim Sistemleri İşletmelerde Dijital*, 185.
- Aesaert, K., & Van Braak, J. (2015). Gender and socioeconomic related differences in performance based ICT competences. *Computers & Education*, 84, 8-25.
- Akbar, M., & Wijaya, G. (2024). Digital literacy of rural areas in Indonesia: Challenges and opportunities. In *Proceedings of the 4th International Conference on Rural Socio-Economic Transformation, RUSSET 2023, 1 November 2023, Bogor, Indonesia*.
- Altıok, S., Yükseltürk, E., & Üçgül, M. (2017). Web 2.0 eğitime yönelik gerçekleştirilen bilimsel bir etkinliğin değerlendirilmesi: Katılımcı görüşleri. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, 6(1), 1-8.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17(7), 9-26.
- Bahri, A., Jamaluddin, A. B., & Saparuddin, S. (2022). Students' and Teachers' Digital Literacy Skill: A Comparative Study between Schools, Classes, and Genders in Urban and Rural Areas. *International Journal of Science of Research*, 11(2).
- Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: a review of concepts. *Journal of documentation*, 57(2), 218-259.
- Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası İletişim Farklılığı: Bilim Teknoloji ve Yenilik Haberleri Üzerinden Bir Odak Grup Çalışması. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 8(1), 5-18.
- Becerikli, S. Y. (2013). Kuşaklararası İletişim Açısından Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: İleri Yaş Grubu Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi/ Istanbul University Faculty Of Communication Journal*, (44), 19-31.
- Bozkurt, V. (2014). *Endüstriyel ve Post- Endüstriyel Dönüşüm*, (3.b.). Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Covello, S. (2010). *A Review of Digital Literacy Assessment Instruments*. Cambridge: Academic Press.
- Datareportal (2025). *Global digital overview 2025*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://datareportal.com/global-digital-overview>
- Datareportal (2025). *Global digital overview*. Erişim tarihi: 01.04.2025, <https://datareportal.com/>
- De Beauvoir, S. (1972). *Old age*. London: A. Deutsch and Weidenfeld and Nicolson.

- Dell'Osso, L., Nardi, B., Massoni, L., Battaglini, S., De Felice, C., Bonelli, C., & Carpita, B. (2024). Video Gaming in Older People: What Are the Implications for Cognitive Functions?. *Brain Sciences*, 14(7), 1-21.
- Dericioğulları Ergun, A., & Ergun, C. (2023). Günümüz Kentlerinde Yaşlılık ve Sosyal Dışlanma. *Toplum Ve Kültür Araştırmaları Dergisi*(11), 63-80.
- Drucker, P (1993). *Kapitalist Ötesi Toplum*. (B. Çorakçı, Çev.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- European Commission (2024). *Young people - digital world: A digital age gap*. Erişim tarihi: 16.04.2025, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_digital_world#A_digital_age_gap
- European Union (2023). *Digital literacy in the EU – An overview*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://data.europa.eu/en/publications/datastories/digital-literacy-eu-overview>
- Flauzino, K. D. L., Pimentel, M. D. G. C., Batistoni, S. S. T., Zaine, I., Vieira, L. O. B., Rodrigues, K. R. D. H., & Cachioni, M. (2020). Digital Literacy for Older Adults: perceptions about teaching-learning. *Educação & Realidade*, 1-17.
- Freire, P (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi*, (D. Hattatoğlu, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Ginschel, F., & Schlüter, K. (2020). Education on old age and ageing in school: an analysis of students' conceptions of old age and ageing and implications for teaching. *Education Sciences*, 10(11), 1-16.
- Gökbulut, B. (2021). Öğretmenlerin dijital okuryazarlık düzeyleri ile hayat boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(3), 469-479.
- Gül, G. (2007). Okuryazarlık Sürecinde Aile Katılımının Rolü, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 8 (1), 17-30.
- Güneş, F. (2000). *Okuma-Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Gür, Z. B., & Duman, S. N. (2024). Dijital okuryazarlık ile ilgili tezlerin sistematik derlemesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 8(1), 126-137.
- Hague, C., & Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Bristol: Futurelab.
- Hassoy, D. & Özvermez, S. (2023). Yaşlılar ve yalnızlık. İçinde O. Oral & K. A. Nalci (Ed.), *Sağlık bilimlerinde güncel yaklaşımlar* (s. 143-154). İzmir: Duvar Yayınları.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*. Washington: The Aspen Institute.
- Hussain, N., & Phulpoto, S. (2024). Digital literacy: Empowering individuals in the Digital Age. *Assyfa Learning Journal*, 2(2), 70-83.
- Iordache, C., Mariën, I., & Baelden, D. (2017). Developing digital skills and competences: A quick-scan analysis of 13 digital literacy models. *Italian Journal of Sociology of Education*, 9 (1), 6-30.
- Jun, W. (2020). A study on the current status and improvement of the digital divide among older people in Korea. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(11), 1-13.
- Kahveci, M. M., & Yeniçeri, N. (2023). Değişen Dünyada Yaşlılık. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 593-599.
- Karaöz, Ç., & Tandoğuş Güneş, N. (2020). Sınıf Olgusu Kapsamında Sınıf Bilinci Ve Ağ Toplumunda Prekarya Sınıfının Katılımcı Kültürde Temsili: "Ofissizler" Platformu Özelinde Freelance Çalışanlar Üzerine Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*(14), 88-115.
- Koçak, M (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Medya Okuryazarlığı Algıları Üzerine Bir İnceleme: Erzurum İli Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kumar, K (1995). *From Post-Industrial to Post-Modern Society: New Theories of the Contemporary World*. Oxford: Blackwell.
- Kurudayıoğlu, M., & Tüzel, S. (2010). 21. yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük bilimi araştırmaları*, (28), 283-298.
- Kwak, Y., & Kim, Y. (2018). Association between mental health and meal patterns among elderly Koreans. *Geriatrics & Gerontology International*, 18(1), 161-168.
- Lankshear, C. (1999). Literacy studies in education: Disciplined developments in a post-disciplinary age. M. Peters (Ed.), *After the disciplines* içinde (s.199-227). Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- Laslett, P. (1991). *A fresh map of life: The emergence of the third age*. Cambridge: Harvard University Press.
- Leu, J. D., Kinzer, C. K., Coiro, J., Castek, J. & Henry, L. A. (2013). New literacies: A dual-level theory of the changing nature of literacy, instruction, and assessment. D. E. Alvermann, N. J. Unrau ve R. B. Ruddell (Ed.), *Theoretical models and processes of reading* (s.1150-1181) içinde. Newark, DE: International Reading Association.
- Marangoz, M. (2006). Yaşlı Tüketiciler ve Yaşlı Tüketicilerin Harcama Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(1), 79-96.
- Martin, A. (2008). Digital literacy and the "Digital Society". *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, 30(151), 1029-1055.
- Martínez-Alcalá CI, Rosales-Lagarde A, Pérez-Pérez YM, Lopez-Noguerola JS, Bautista-Díaz ML & Agis-Juarez RA (2021). The Effects of Covid-19 on the Digital Literacy of the Elderly: Norms for Digital Inclusion. *Frontiers In Education*, 6. 1-19.

- Masuda, Y. (1981). *The Information Society as Postindustrial Society*. Bethesda MD: World Futures Society.
- Ng, Wan. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers&Education*, 59 (3), 1065-1078.
- Novoa, A., Kamran, A., & Farooq, S. M. Y. (2024). Understanding the Common Misconceptions of Temperature (ΔT) and Heat (Q) for PSP and Non-PSP Teachers. *Assyfa Learning Journal*, 2(1), 57-69.
- Oh, S. S., Kim, K. A., Kim, M., Oh, J., Chu, S. H., & Choi, J. (2021). Measurement of digital literacy among older adults: systematic review. *Journal of medical Internet research*, 23(2), e26145.
- Özkaya, Y., & Erat, V. (2022). Türkiye'de Dijital Okuryazarlık Çalışmaları: Alanyazına Dayalı Nitel Bir Araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12, 240-256.
- Peng, D., & Yu, Z. (2022). A literature review of digital literacy over two decades. *Education Research International*, 2(1), 1-8.
- Reissmann, M., Geithner, L., Storms, A., & Woopen, C. (2021). Stereotypes about very old people and perceived societal appreciation in very old age. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie*, 54, 93-100.
- Rizas, K. D., Freyer, L., Sappeler, N., von Stülpnagel, L., Spielbichler, P., Krasniqi, A., & Bauer, A. (2022). Smartphone-based screening for atrial fibrillation: a pragmatic randomized clinical trial. *Nature Medicine*, 28(9), 1823-1830.
- Rudewicz, J., & Sala, K. (2021). New professional competencies in the era of WEB 2.0 and 3.0 and the dissemination of ICT. *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 17(1), 19-34.
- Sağiroğlu, Ş., Bülbül, H. İ., Kılıç, A. ve Küçükali, M. (2020). Dijital okuryazarlık ve ötesi. A. Kılıç, H. İ. Bülbül, M. Küçükali ve Ş. Sağiroğlu (Ed.), *Dijital okuryazarlık: Araçlar, metodolojiler, uygulamalar ve öneriler* (ss. 1-46) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schreurs, K., Quan-Haase, A., & Martin, K. (2017). Problematizing the digital literacy paradox in the context of older adults' ICT use: Aging, media discourse, and self-determination. *Canadian journal of communication*, 42(2), 359-377.
- Sezer, N. (2019). Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Eğitimine İlişkin İlk Girişimler Ve Sonrası... (Ed. N. Sezer ve N. Sert). *Medya Okuryazarlığı Üzerine...* içinde (s. 53-144). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Simmons, L. W. (1945). *The role of the aged in primitive society*. New Haven: Yale University Press.
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 104, 333-339.
- Springhall, J. (2001). *Decolonization since 1945: The collapse of European overseas empires*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Statista (2021). *Digital skills adoption rate in African countries*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://www.statista.com/statistics/1255566/digital-skills-adoption-rate-in-african-countries/>
- Statista (2024). *Age distribution of internet users worldwide, by region*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://www.statista.com/statistics/209101/age-distribution-internet-users-worldwide-by-region/>
- Statista (2024). *Digital transformation*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://www.statista.com/topics/6778/digital-transformation/#topicOverview>
- Statista (2024). *World population by age and region*. Erişim tarihi: 02.04.2025, <https://www.statista.com/statistics/265759/world-population-by-age-and-region/>
- Statista (2025). *Aging populations*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://www.statista.com/topics/13342/aging-populations/#topicOverview>
- Statista (2025). *Digital population worldwide*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide>
- Statista. (2024). *Worldwide digital transformation market size*. Erişim tarihi: 07.04.2025, <https://www.statista.com/statistics/870924/worldwide-digital-transformation-market-size/>
- Steelman, K.S., Tislar, K.L., Ureel, L.C., Wallace, C. (2016). Breaking Digital Barriers: A Social-Cognitive Approach to Improving Digital Literacy in Older Adults. In: Stephanidis, C. (eds) HCI International 2016 – Posters' Extended Abstracts. HCI 2016. *Communications in Computer and Information Science*, vol 617. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-40548-3_74
- Sungkawati, E., & Uthman, Y. (2024). Adopting Blue-Green Economy Terms to Achieve SDGs: Indonesia's Opportunities and Challenges. *Assyfa Learning Journal*, 2(1).
- Şahin, H., & Kalkan, M. (2022). Okul öncesi öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Dijital Teknolojiler ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 26-38.
- T, Alvin (2008). *Üçüncü Dalga*. (S. Yeniçeri,Çev.).İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Tanrıkulu, S (2019). Medya Okuryazarlığı ve Medya Okuryazarlığı Dersinin Öğrencilere Katkısı Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2024). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tranfield, D., Denyer, D., & Smart, P. (2003). Towards a methodology for developing evidence-informed management knowledge by means of systematic review. *British journal of management*, 14(3), 207-222.

- Tran, T., Ho, M. T., Pham, T. H., Nguyen, M. H., Nguyen, K. L. P., Vuong, T. T & Vuong, Q. H. (2020). How digital natives learn and thrive in the digital age: Evidence from an emerging economy. *Sustainability*, 12(9), 1-24.
- Tsai, H. Y. S., Shillair, R., & Cotten, S. R. (2017). Social support and “playing around” an examination of how older adults acquire digital literacy with tablet computers. *Journal of Applied Gerontology*, 36(1), 29-55.
- Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) (2023). *Dijital dönüşüm endeksi 2023 raporu - Özet*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://www.tubisad.org.tr/tr/images/pdf/dde-2023-raporu-ozet.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2020*. Erişim tarihi: 17.04.2025, [https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-\(bt\)-kullanim-arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-(bt)-kullanim-arastirmasi-2020-33679)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). *İstatistiklerle yaşlılar, 2023*. Erişim tarihi: 10.04.2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2023-53710>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021). *İstatistiklerle yaşlılar, 2020*. Erişim tarihi: 10.04.2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2020-37227>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). *Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2024*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2024). *Hanehalkı bilişim teknolojileri (BT) kullanım araştırması, 2024*. Erişim tarihi: 17.04.2025, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2025). *İstatistiklerle yaşlılar, 2024*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2024-54079>
- UNESCO (2024). *UNESCO publications*. Erişim tarihi: 18.04.2025, <https://unesdoc.unesco.org>
- UNESCO Institute for Statistics (2021). *Functional literacy*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/functional-literacy>
- United Nations Population Fund (UNFPA) (2024). *World population dashboard*. Erişim tarihi: 09.04.2025, <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>
- Van Dijk, J. A. (1999). The one-dimensional network society of Manuel Castells. *New Media and Society*, 1(1), 127-138.
- Visual Capitalist (2021). *The world's population in 2020 by age*. Erişim tarihi: 05.04.2025, <https://www.visualcapitalist.com/the-worlds-population-2020-by-age/>
- Ward, R. A. (1984). The marginality and salience of being old: When is age relevant?. *The Gerontologist*, 24(3), 227-232.
- World Bank (2023). *Population ages 65 and above (% of total population)*. Erişim tarihi: 16.04.2025, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO?end=2023&start=1960&view=chart>
- World Bank (2025). *World Bank website*. Erişim tarihi: 17.04.2025, <https://www.worldbank.org/ext/en/home>
- World Health Organization (WHO) (2024). *Ageing and health*. Erişim tarihi: 10.04.2025, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- Yavuz, N. (2022). Sosyal bilimlerde sistematik literatür analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 347-360.
- Yıldız, A. (2022). Bir araştırma metodolojisi olarak sistematik alanyazın taramasına genel bakış. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 367-386.
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve Okuma Alışkanlığı Üzerine, *Türk Kütüphaneciliği*, 3 (1), 48- 53.
- Zhong, Z. J. (2011). From access to usage: The divide of self-reported digital skills among adolescents. *Computers & Education*, 56(3), 736-746.